

SIMBOLISTICA TRANSILVANĂ
REFLECTATĂ ÎN CONTEMPORANEITATE.
STUDIU DE CAZ: CLUJUL

DUMITRU SUCIU

**SIMBOLISTICA TRANSILVANĂ
REFLECTATĂ ÎN CONTEMPORANEITATE.
STUDIU DE CAZ: CLUJUL**

EDITURA VERITAS

2014

Ediție îngrijită de Mariana Ploeșteanu

Culegere și tehnoredactare Anca Filip

DESCRIEREA CIP

**Simbolistica transilvană reflectată în
contemporaneitate. Studiu de caz: Clujul /**

Dumitru Suciu - Tîrgu Mureș: Editura Veritas, 2014

ISBN 978-973-8116-10-8

Acest volum care cuprinde teme atât de actuale este un omagiu adus cercetătorului de la prestigiosul Institut „George Barițiu” al Academiei Române și colegului de pe băncile facultății, Dumitru Suciu.

„Practic vorbind, anul 1918 dacă preia și rezolvă sau extinde realizările și sensurile unor transformări din 1859, 1866, 1877/8, 1881, cunoaște momentele lui de mărire și decădere, de continuitate și discontinuitate, de ajustări și reajustări, ceea ce ne determină să afirmăm că nu-l putem înțelege pe deplin și nici să-i evidențiem sau să-i măsurăm dimensiunile într-un sens sau altul dacă nu punem în ecuație situațiile și modificările survenite în anii 1939-1941, 1945-1947 și după 1989-1991, când s-au deschis perspectivele pentru completarea aceluși ciclu lung al istoriei care a fost, este și va fi Europa Unită”.

DUMITRU SUCIU

CRÂMPEIE DIN SIMBOLISTICA CLUJULUI (1848)

- vremuri de demult - *

Politicienii din Ardeal vedeau negru înaintea ochilor, se înfuriau și se indignau până la culme când vedeau inscripția **15 mai 1848**, pe un steag așezat chiar pe frontispiciul clădirii oficiale a vreunui comitet comitatens, care, pe deasupra, avea numit în fruntea lui un fost notar al Comitetului Românesc din 1848, calificat și nominalizat de ei ca fiind „fatal”. Tot atât de „fatal” era jurământul depus de „forța crudă” a mulțimii „valahe”, în ziua de **15 mai 1848**, la Blaj. În consecință, această zi a fost trecută și încrustată în istoria maghiarimii ca o „zi odioasă”, care a amenințat interesele, legile și veșnicia patriei maghiare.

Explicația acestor definiții sau denominații venea din adâncuri, reflectând, în substanța și importanța ei, lupta fundamentală desfășurată în Războiul Național româno-maghiar din 1848-1849 pentru redefinirea noțiunii de

* Material publicat în *Tribuna*, nr. 224, 1-15 ianuarie 2012, p. 14-15; nr. 225, 16-31 ianuarie 2012, p.20-21; parțial în *Mituri și legende din tradiția multimilenară a Clujului*, coordonator prof.univ. emerit dr. Ioan Liviu Nistor, Cluj-Napoca, 2012, p.177-181.

patrie. Ungurii cuceritori au luptat ca Marele Principat al Transilvaniei (Ardealul) să devină, prin legea uniunii cu Ungaria, partea de răsărit a Ungariei Mari, ale cărei frontiere așezate pe granița „naturală” de pe Carpați, trebuiau să apere marea patrie maghiară de pericolele ce adiau dinspre Răsăritul de dincolo de fruntariile ei.

Marele Principat al Transilvaniei (Ardealul) a fost structurat sute de ani pe baza sistemului 3+4 (trei „nații” politice: ungurii, sașii, secuii și patru religii recepte: romano-catolicii, calvinii, luteranii, unitarienii), din care românii erau excluși și trăiau „ad beneplacitum principum et regnicolarum”, și a format multă vreme, în virtutea „dreptului” sabiei, patria mai mică a maghiarilor. Dar când poporul „valah”, copleșitor de numeros, în Ardeal, devine națiune română modernă, dinamică, înzestrată cu conștiința și voința de a fi **român**, în sensul de a constitui o națiune politică egal-îndreptătită și emancipată de sub jugul celei maghiare, ungurii ardeleni se tem că nu-i mai pot administra și stăpâni singuri, ci doar împreună și alături de frații mai mari din Ungaria, ambele forțe îmbinate și combinate crezând și sperând că vor fi capabile în viitor să blocheze și făurirea „Daco-României”, al cărui spectru le

scotea peri albi, îi neliniștește din ce în ce mai mult și le tulbură somnul de stăpâni siguri pe teritoriile și popoarele cucerite de strămoși.

La Pesta, 15 martie anunța deja uniunea Ardealului cu Ungaria, iar legea VII elaborată de Dieta Ungariei întrunită la Pozsonyi (Bratislava) decreta și ea uniunea Transilvaniei cu Ungaria, cu rezerva ratificării ei de Dieta Marelui Principat al Transilvaniei.

Aici intervenea un moment ce definește simbolistica Clujului ca centru de putere al maghiarimii ardelenе și sediu al Dietei Ardealului. Acesta se încadrează pe linia **15 martie–11 aprilie 1848**, data votării legii VII de la Pozsonyi a uniunii Ardealului cu Ungaria, a unor programe și legi care impuneau un centralism ungar de stat sever și excesiv asupra nemaghiarilor. Aceștia, luați și socotiți împreună, formau majoritatea locuitorilor din Ungaria Coroanei Sfântului Ștefan, botezată în grabă și fără temei stat național maghiar unitar și indivizibil, ca și unica națiune civilă sau politică maghiară, deși statul era poliglot și multinațional. Românii și slavii, considerați popoare de țărani, de culturi minore, primeau drepturi sociale și juridice individuale sau erau încadrați ca cetățeni ai unicei

națiuni politice ungare, înzestrată cu aristocrați și nobili bogați și puternici, de cultură majoră, cu adevărate și solide tradiții de stat. Națiunea maghiară se autoproclama ca fiind politică, îndreptățită la croirea unui stat național modern unitar și centralizat în jurul Pestei, iar românii și slavii, de la Carpați până la Fiume, erau mențiți să devină simple umpluturi sau lipituri la națiunea civilă ungară.

La prima vedere, condiționarea uniunii Ardealului cu Ungaria de votul Dietei Ardealului, operată la Pozsonyi, pare corectă din punct de vedere formal, dar ca fond este incorectă deoarece ambele foruri legislative reprezentau caste privilegiate nobiliare și nu poporul, și deci, în sensul unui constituționalism cu adevărat modern și democratic, aceste instituții nu erau îndreptățite să se exprime în numele acestuia. De fapt, nobilii unguri din Dieta Ungariei de la Pozsonyi erau făcuți din aceeași „făină” ca și nobilii unguri din Dieta Ardealului, de la Cluj, și nu exista nici cel mai mic risc ca ultimul for să nu voteze uniunea Ardealului cu Ungaria pentru ca guvernul și parlamentul de la Pesta să poată conduce cu mână de fier vastul teritoriu al Ungariei Mari, de la Carpați până la Fiume. Clujul de atunci, citadelă

a nobilimii maghiare se înscria ca simbolistică și substanță pe linia impunerii centralismului de stat ungar.

În Dieta de la Cluj, a Ardealului, existau și funcționau aproximativ 333 deputați ungaro-secui, 33 deputați sași și 5 deputați români, care erau deputați nu ca români, deoarece le era interzis prin legi vechi și exclusiviste să aibă reprezentanți în acest for legislativ, ci ca episcopi, funcționari sau nobili greco-catolici și canonici. Pe drept cuvânt, membrii elitei politice românești au afirmat că Dieta feudală de la Cluj a votat despre români, dar fără români („de nobis, sine nobis”), deoarece când vorbeai despre Transilvania, te refereai în primul rând la români care, majoritari fiind, constituiau, potrivit dreptului natural și în sensul modern al noțiunii, singura națiune, iar neromânii formau doar minorități etnice sau naționalități. Deci, despre uniune și condițiile în care se putea face, putea decide doar o Dietă a democrației, în care națiunea română trebuia să aibă majoritatea și, ca parte politică și constitutivă a statului, să fixeze condițiile în care se putea institui.

Este și va fi mereu interesant și instructiv de memorat cum s-a votat la Cluj, în ziua de **29 mai 1848** uniunea

Transilvaniei cu Ungaria. Ea s-a votat în unanimitate de către neromânii privilegiați, organizați în caste feudale. Un grup compact de deputați din Dieta Ungariei au venit la Cluj să-i încurajeze pe frații mai mici din Dieta Transilvaniei să voteze uniunea, iar cetățenii maghiari ai Clujului au pătruns în clădirea Dietei, strigând vitejește și cu furie, „*unio vagy halál*” („*uniune sau moarte*”), pentru ca nu cumva vreun deputat sas sau „valah” să îndrăznească să se opună uniunii și Ungariei Mari.

Dar de unde atâta determinare și hotărâre a maghiarimii din Dietă și din afara ei? Poate părea paradoxal la prima vedere, dar decizia, graba și furia maghiară cu care s-a votat uniunea provenea direct din **15 mai 1848**-ul românesc de la Blaj, când poporul de țărani români, instigat de agitatorii lui, popii și intelectualii „valahi”, a îndrăznit să pretindă legiferarea într-o dietă nouă a națiunii române ca națiune politică egal-îndreptătită, coordonată și nu subordonată sau integrată celei maghiare.

Națiunile slovacă, sârbă, croată ceruseră și ele exact același lucru, adică să devină în viața publică de stat tot atâtea națiuni politice, egal-îndreptățite, parteneri egali și fraterni într-un sistem de stat federal, de tip elvețian.

Un fior rece, de moarte, străbătea trupurile și sufletele îngrijorate ale oamenilor de stat unguri, care se întrebau dacă nu cumva într-un stat, de asemenea structură și factură, românii vor pune mâna pe Ardeal, dar poate și pe Banat, Crișana, Maramureș, Bucovina, slovacii pe Slovacia, croații pe Croația sau chiar pe regatul Tripartit al Croației, Sloveniei și Dalmației, ce se va asocia cu Voivodina Sârbă, proclamată și înzestrată deja cu Patriarh și Voievod național de către poporul sârb.

Nemaghiarii din Ungaria Coroanei Sfântului Ștefan au crezut și au fost convinși că „primăvara popoarelor” a sosit și pentru ei, inclusiv în sensul accesului la drepturi naționale colective, la libertatea națională pentru toți, pe când guvernul și parlamentul ungar, acordând cu generozitate libertățile sociale, juridice și cetățenești individuale pentru toți, le blochează ferm pe cele naționale colective nemaghiare, de teamă că maghiarii vor pierde teritoriile cu majorități etnice slave și românești, cucerite sau accesate de strămoșii lor în evul mediu, prin moșteniri și alianțe dinastice.

Aici ne aflăm, pentru prima dată în epoca modernă, în fața luptei pentru teritorii între națiunea cuceritoare

ungară și națiunile nemaghiare cucerite, între centralismul ungar de stat promovat de unguri și federalismul susținut de nemaghiari.

Este, în fond, vorba de Războaie Naționale între cuceritori și cuceriiți, ce s-au desfășurat în două faze, și anume: din primăvară și vară, până în octombrie 1848, când Ferdinand, devenit Rege constituțional al ungarilor, sancționează toate legile ungurești, atât cele ce acordau libertate națională modernă pentru unguri, cât și cele ce instituiau supunerea și integrarea nemaghiarilor într-un sistem statal dualist și din octombrie 1848, până în august 1849, când dualismul cade și izbucnește conflictul între Viena și Pesta, cele două metropole ale Monarhiei Habsburgice.

Atât în prima fază, cât și în a doua, nemaghiarii susțin Războaie Naționale grele, dure, dar defensive contra centralismului ungar de stat, doar că în cea de-a doua fază condițiile de alianță tactică erau sau păreau a fi mai favorabile, în sensul că națiunile nemaghiare erau aliate cu Dinastia de Habsburg și cu Austria, împotriva Ungariei, sperând că Viena, ca răsplată a sângelui vărsat contra dușmanului comun, le va sancționa, ratifica și aplica

programele de „elvetizare” sau federalizare și de transformare a Austriei Marelui, cu peste 32 de milioane de locuitori, într-o asociație europeană de națiuni libere, înzestrate cu state naționale autonome, corelate toate la un guvern și parlament federal, care ar fi asigurat, prin armata și diplomația comună și apărarea acestor națiuni contra pericolului rusesc ce adia mereu amenințător dinspre Est.

La 25 februarie 1849, Delegația Națională Română de la Viena, formată din membrii elitei politice recrutați din toate teritoriile cu majorități etnice românești, lansau, în plin Război Național, revendicarea instituirii Marelui Ducat al Românilor din Ardeal, Banat, Crișana, Maramureș, Partium (Crasna, Solnocul de Mijloc, Chioarul, Zarandul) și Bucovina. Cu acest program românii se înscriau și se încadrau armonios în sistemul de programe federale și democratice lansat de Frantisek Palacky, care a propus înființarea unei mari asociații de state fraterne și egale unele cu altele, formată din următoarele state: austro-german, ungar, italian, cehoslovac, croato-sârbo-sloven, polon și român. Realizarea acestei mărețe idei ar fi instituit la mijlocul continentului o Europă Unită zonală și mediană,

care ar fi putut constitui un pas important spre federalizarea întregii Europe.

De fapt, în anii 1848-1849, din interiorul Monarhiei Habsburgice, de la Praga, s-a lansat în iunie 1848 o voce spre „Fiat Europa” la care a răspuns ca un ecou Congresul Amicilor Păcii, de la Paris, din mai 1849, care, prin vocea de geniu a lui Victor Hugo, decreta peste sau pentru timpurile ce vor veni următoarele: „Va veni o zi în care vom vedea aceste două grupări imense, Statele Unite al Americii și Statele Unite ale Europei, plasate una în fața celeilalte, întinzându-și mâna deasupra mărilor, schimbându-și produsele, comerțul, industria, artele și geniile, defrișând globul, colonizând deșerturile, ameliorând creația sub privirile Creatorului și, constituind întregul, se va obține fericirea tuturor prin cele două forțe infinite, fraternitatea oamenilor și puterea lui Dumnezeu”.

Dar politicienii unguri au considerat că federalizarea Ungariei Coroanei Sfântului Ștefan ar fi însemnat despărțirea Ungariei de ea însăși și au afirmat că Ungaria Mare, cum a fost, era și trebuia să fie în vecii vecilor, nu era obișnuită să ducă o viață de provincie, adică să trăiască într-un stat autonom cu majoritate etnică maghiară, cum au

propus nemaghiarii. Însă și adversarii lor de moment, între octombrie 1848 – august 1849, oamenii de stat austrieci, generalii și feldmareșalii armatei imperiale spuneau limpede că aceeași federalizare ar fi dus la despărțirea Austriei (istorice) de ea însăși și, decât să se întâmple acest lucru mai bine s-ar detașa de Confederația germană a cărei Președinție o deținea din 1815. Între octombrie 1848–august 1849, ungurii susțin un Război Național democratic, defensiv, de apărare a libertăților naționale moderne, a guvernului și parlamentului ungar contra Vienei centralizatoare, dar doar pe teritoriul cu etnie majoritară maghiară, deoarece pe cel istoric războiul ungarilor este exclusivist, reacționar și oprimator contra nemaghiarilor, pe de o parte, și de concurență cu austriecii, pe de altă parte. De altfel, ambele metropole, Pesta și Viena, urmăreau să-și permanentizeze dominația asupra unor teritorii și popoare , care nu erau nici germane, nici maghiare din punct de vedere etnic.

În acest context al anului 1848, care nu începe la 1 ianuarie și nici nu se termină la 30 decembrie 1848, fiecare zi, lună, an și localitățile importante poartă cu ele, peste decenii, substanța și simbolistica lor. **15 martie 1848, 11**

aprilie 1848, 29 mai 1848, 10 iunie 1848 (data sancționării de către Ferdinand a uniunii Transilvaniei cu Ungaria), Pesta, Pozsonyi, Clujul, Viena prietenă cu Ungaria, înseamnă împlinire, libertate națională modernă ungară, supunere și integrare a nemaghiarilor. **15 mai 1848, 25 februarie 1849**, Blajul și Viena devenită dușman al Ungariei, unde s-a înaintat Programul maximal românesc, înseamnă exprimarea protestului contra centralismului ungar de stat, a dorinței tuturor românilor din Monarhia Habsburgică de a se constitui într-o națiune politică adăpostită și concentrată într-un stat autonom propriu, în cadrul Austriei Mari democratice și federalizate.

În 1848 s-au făcut auzite voci care au propus ca Moldova și Muntenia să intre alături de Marele Ducat Român al Ardealului, Banatului, Crișanei, Maramureșului, Bucovinei, să formeze împreună o Daco-Românie, avându-l în frunte pe Împăratul Austriei Mari, democratice, capabilă să-i apere pe unguri, austrieci, pe toți nemaghiarii și negermanii din stat de pericolul rusesc.

După căderea neoabsolutismului lui Alexander von Bach și licențierea „husarilor” (funcționarilor) ce i-au implementat sistemul de stat, o parte din elita politică

românească dorește să reactiveze **25 februarie 1849** și să impună făurirea Marelui Ducat al tuturor românilor din Monarhia Habsburgică. Dezideratul, îndreptățit și democratic, era însă greu de obținut deoarece actele imperiale de stat, Diploma din octombrie 1860 și Patenta din februarie 1861, au dispus reșezarea Ungariei Coroanei Sfântului Ștefan pe pozițiile de dinainte de 1848, încadrarea în Ungaria a Banatului, a Partium-ului, unde se aflau și Crișana și Maramureșul, iar Bucovina era administrată separat.

În schimb, regimul semiliberal al lui Anton von Schmerling a negat valabilitatea legilor maghiare de uniune a Ardealului cu Ungaria din 1848, a recunoscut autonomia Marelui Principat al Transilvaniei și a promis că națiunea și limba română, confesiunile ei din această arie teritorială, vor fi declarate de o viitoare Dietă egal-îndreptățite în stat. Cealaltă aripă a elitei politice românești, devenită de voie, de nevoie, mai realistă, se gândește să nu ceară prea mult, în care caz s-ar putea întâmpla să nu primească nimic. Deci, se limitează la obținerea dreptului de cetate a națiunii și limbii române în acest teritoriu. Regimul Rainer-Schmerling operează într-adevăr elaborarea Decretului

privind convocarea unei Diete democratice la Alba Iulia în 1861, menită să voteze legea egalei îndreptățiri a națiunii și limbii române și să declare limba română limbă oficială de stat, coordonată cu maghiara și germana.

Anton von Schmerling le-a spus liderilor români că sediul Dietei nu putea fi la Cluj, rămas tot o citadelă a nobilimii maghiare, ci la Alba Iulia, localitate pe atunci mai neutrală, unde se spera că deputații celor trei națiuni, românii, unguri și sașii se puteau întruni și înțelege într-un climat mai detensionat și mai pașnic și vor vota mai ușor legile preconizate și propuse în Decretul princiar de convocare.

Dar Clujul, sediu al Guberniului cu majoritate maghiară al Marelui Principat al Transilvaniei (Ardealul) în 1861, așa cum fusese și în 1848, pune o talpă serioasă în calea aplicării Decretului, nu-l publică, îl declară ilegal din punct de vedere al continuității de drept maghiar. Marele Principe, Francisc Iosif I, este invitat să intre în legalitate, să reactiveze legile uniunii Ardealului cu Ungaria, sancționate de unchiul său, Ferdinand, să reconvoace Dieta Ungariei, unde trebuiau să intre și deputații Marelui Principat potrivit 48-ului ungar, ce trebuia aplicat de urgență și în

1861. Monarhul este prevenit sau de-a dreptul învinuit că prin prevederile electorale prea largi lasă Ardealul pe seama masei brute și crude valahe, „a agitatorilor” acesteia (bujtogató) și că lovește în interesele ungarilor „îndreptățiți”.

Era clar, și în 1861, ca și în 1848, că ungurii din Cluj, ca și cei din întreg Ardealul, nu vor să audă de națiunea română politică. Ei reacționează deschis împotriva acestei revendicări care transformă Ardealul din patrie maghiară, în patrie română, lucru greu de acceptat atât de maghiarii transilvăneni, cât și de cei din Ungaria. În concepția lor Ardealul era menit să fie partea de Răsărit a Ungariei Mari, ca și la 1848. Clujul era din nou, prin Guberniul ce-l adăpostea și era condus de contele Mikó Imre, alături de Ungaria și de Pesta, unde Dieta ceruse exact același lucru, și anume reactivarea guvernului, parlamentului și a structurilor ungare centralizatoare față de Croația și Marele Principat al Transilvaniei din primăvara și vara anului 1848.

Norocul – din păcate doar de o clipă sau de moment în curgerea timpului – a fost că regimul Rainer-Schmerling a dizolvat Dieta Ungariei, l-a destituit pe guvernatorul Mikó,

cancelarul aulic Keményi a demisionat și i-a numit pe guvernatorul Ludovic Folliot de Creneville și pe Nádasdy Ferenc, ca guvernator și cancelar, ambii fiind dispuși să acționeze în spiritul Diplomei și Patentei. Deși boicotul ungar a prelungit cu doi ani convocarea Dietei Ardealului, aceasta s-a ținut în 1863-1864 la Sibiu și a legiferat decretarea națiunii române și a confesiunilor ei, unită și ortodoxă, egal îndreptățite în stat, iar limba română a devenit limbă oficială ca și maghiara și germana.

Fiind sancționate de Monarh, acestea au fost singurele legi pozitive și democratice din sau pentru istoria românilor din Monarhia Habsburgică.

Deputații unguri, cu mici excepții ce confirmă regula, n-au participat la elaborarea lor, au boicotat Dieta din Sibiu reiterând afirmația că singura Dietă legală în care Ardealul își putea trimite deputații era Dieta Ungariei de la Pesta.

Mai mult, îngrijorați ca nu cumva cu asemenea legi Ardealul să cadă în mâinile „valahilor”, juriștii unguri au căutat în colbul vechilor legi maghiare, au pescuit peștele ce le convenea și trebuia prins: și anume Francisc Iosif I nu era în mod legal Mare Principe al Transilvaniei (Ardeal), deoarece îi lipsea calitatea de bază, deci nu era Rege

constituțional al Ungariei, deoarece n-a jurat și n-a aplicat legile sancționate de predecesorul său, Ferdinand. Habsburgii nu puteau fi sau deveni Mari Principi ai Ardealului decât dacă, în prealabil, s-au încoronat ca Regi Apostolici ai Ungariei și au depus jurământ pe Diploma inaugurală și pe legile maghiare. În consecință, dacă Francisc Iosif I nu era în mod legal Mare Principe, n-a fost în drept să convoace nici Dieta de la Sibiu, iar legile I și II erau lovite de nulitate după principiile jógfolytonasság-ului ungar.

Românii din Banat, Crișana, Maramureș, Partium au răs cu un ochi, când au văzut că frații ardeleni au primit drept național, confesional și de limbă în cetate, dar au plâns cu celălalt ochi pentru faptul că ei au rămas în afara sferei teritoriale de aplicare a legilor democratice din 1863-1864.

Oricum, românii ardeleni au simțit o mare ușurare, o mare bucurie că au scăpat de centralismul ungar de stat și și-au reactivat în mod legal și parlamentar Programul de la Blaj, din **15 mai 1848** în anii regimului semiliberal austriac.

În Guberniul restructurat al Marelui Principat al Transilvaniei apar – alte fapte fără precedent sau extrem de rare în trecut – un viceguvernator român de confesiune unită, pe deasupra, și baron proaspăt proclamat, Vasile Ladislau Pop, câțiva consilieri guberniali, administratori comitanțeși, magistrați români la Tabla Regală din Târgu Mureș, două districte românești la Năsăud și Făgăraș, conduse de Alexandru Bohățel și Ioan Bran de Lemeni și mai apoi Ioan Pușcariu.

Nu era bine, reflectau grijuliu politicienii unguri, deoarece sub cupola legilor „valahe” de la Sibiu, se ivea pericolul ca grupul funcționăresc de stat, al magistraților și deputaților români să se dezvolte, să devină mai numeros, și iarăși nobilii maghiari „îndreptățiți” simțeau că-i trec toate sudorile și fiorurile că Ardealul pică în mâinile „valahilor”.

Geografia politică europeană începea încet dar sigur să se modifice prin făurirea unităților naționale italiene, germane și române, dincolo de Carpați. În fața acestui spectru negru și amenințător, Austria și Ungaria istorice șterg cu buretele vienez și pestan toate conflictele ce le-au pus față în față, uită confruntările militare din octombrie

1848 – august 1849, nulifică detronarea de către Kossuth și adepții lui a Dinastiei de Habsburg în aprilie 1849 și se apropie una de alta. Guvernul antidualist al echipei Rainerschmerling este trimis la plimbare și odihnă, cancelarul Nádasdy este înlocuit cu cancelarul Haller, subordonat cancelarului aulic al Ungariei, iar Monarhul convoacă la Cluj, în 1865, Dieta Ardealului cu majoritatea contra-făcută ungară pe baza legilor quasi-feudale maghiare din trecutul mai mult sau mai puțin îndepărtat.

Din nou Clujul se manifestă ca citadelă a ungerimii și decide reprezentarea Ardealului în Dieta Ungariei de la Pesta. 29 de deputați români, în frunte cu Mitropolitul Andrei Șaguna declară Dieta de la Cluj incompetentă să se pronunțe în materia uniunii, deoarece nu reprezintă majoritatea locuitorilor Marelui Principat, și cer convocarea unei Diete democratice pe baza proiectului legii electorale a Dietei din Sibiu, care să pună condițiile de egalitate politică între cele două națiuni în cazul realizării uniunii.

Iarăși formula egalei-îndreptări a națiunilor prin federalizare nu convine centralismului ungar de stat și este respinsă ca și în anii 1848-1849. Clujul, prin minoritatea

dietală română, poartă acum și simbolistica majorității etnice românești din Ardeal care cere respectarea autonomiei Marelui Principat, continuitatea legilor din 1863-1864, în care caz, chiar prin uniune drepturile naționale colective ardelene s-ar fi extins automat și asupra fraților din Banat, Crișana, Maramureș, Partium, iar Ungaria ar fi făcut un pas important spre „elvetizare” și federalizare. Era însă exact ceea ce doreau să evite cercurile conducătoare maghiare.

În 1866 Prusia zdrobește la Sadova (Königgrätz) armata austriacă, acordă Italiei Veneția, exclude Austria din Confederația Germană, iar Viena slăbită se apropie și se aliază definitiv cu Ungaria.

În februarie 1867, la Cluj sosește telegrama de instalare a cabinetului Andrásy Iuliu, care anunță de fapt instaurarea dualismului. Din fost condamnat la moarte în contumacie în 1849, Andrásy devine ministru-președinte al Ungariei, primul servitor credincios al Maiestății Sale Cezaro-Regale apostolice, care în iunie 1867 se încoronează în mod legal Rege al Ungariei la Pesta, jură credință națiunii maghiare prin Diploma inaugurală și reactivează toate legile în continuitatea lor până la momentul Încoronării.

Până și țăranii români ardeleni, dintre care mulți nu știau să citească în cărți dar știau să citească în cartea vieții, au văzut și au spus că stăpânii se ceartă, stăpânii se împacă, că ungurii și austriecii au împărțit „colacii Imperiului”, iar ei și națiunea lor au rămas iarăși de batjocura ungarilor ca în primăvara și vara lui 1848.

În noaptea de 16/17 februarie 1867, când sosește telegrama de instalare a guvernului ungar la Cluj, unii membri ai protipendadei maghiare erau la bal și, entuziasmați la culme, își trezesc conaționalii din centrul orașului, trag focuri de arme, beau și toastează în cinstea Ungariei Mari până dimineața. Când țăranii și țărancele române vin cu animale, găini, ouă, legume la piață, tinerii maghiari le sparg ouăle, eliberează găinile, dezleagă animalele și le fugăresc, îi îmbrâncesc și-i intimidează pe „valahi”, spunându-le că a trecut vremea lor și a sosit vremea ungarilor.

Când funcționarii din Guberniu se îndreaptă spre sediu pentru a primi oficial marea veste, funcționarii unguri sunt aplaudați, felicitați, iar cei români din jurul viceguvernatorului Ladislau Baziliu Pop sunt huiduiți și fluierați.

Într-o ședință gubernială, vocea română a consilierului gubernial Ilie Măcelariu se pronunță curajos împotriva uniunii, pentru autonomia Transilvaniei și continuitatea legilor din 1863-1864 pe care le apără în Cluj, pentru a se aplica în toate orașele și satele Ardealului, dar și în centrul ungurimii, la Dieta de Încoronare de la Pesta.

La 7 martie 1867, consilierul gubernial și deputatul Ilie Măcelariu, prieten bun cu Avram Iancu, vorbește românește în Dieta de la Pesta. Stupefiați, uimiți și luați prin surprindere, deputații unguri au rămas muți câteva clipe, după care izbucnesc în strigăte de indignare, îl fac pe Măcelariu „hoț”, „tâlhar”, „daco-român” care se crede la București și vrea să le fure Ardealul. Funcționarii guberniali, studenții români din Cluj și din alte orașe și sate ale Ardealului, frații români din București și italieni din Torino îl felicită pe Măcelariu pentru că a făcut auzită vocea română în mijlocul dușmanilor ei și a apărât principiul naționalităților, ce-și făcea loc în Europa atât la poalele Carpaților, cât și în Alpi.

În mai 1867, când comisarul regal ungar Emanuel Péchy intră în Cluj pentru a prelua conducerea Guberniului în numele guvernului de la Pesta și pentru a impune

uniunea în fața românilor recalcitranți și contra sașilor autonomiști, Ilie Măcelariu instalează tricolorul român pe balconul casei în care stătea cu chirie, ca semn de protest al națiunii române majoritare din Transilvania contra centralismului ungar de stat. Două zile și două nopți studenții și liceeni români apără tricolorul de atacurile colegilor maghiari, iar pasivistul George Barițiu îl felicită pe eroul politic Ilie Măcelariu pentru că a vorbit românește în Dieta Ungariei și a ridicat tricolorul în calea comisarului regal al Ungariei și împotriva uniunii Transilvaniei cu Ungaria.

Însă după numai un an, când de ziua Sfântului Ilie, ale cărui tunete înfricoșau multă lume, la 17 iulie 1868, Ilie Măcelariu declară în ungurește că legea uniunii Transilvaniei cu Ungaria nu era legală, nu era validă, politicienii maghiari nu mai suportă situația, iar Consiliul de Miniștri de la Pesta îl pensionează forțat pe consilierul gubernial român. Ungurii îl invită ironic pe Măcelariu să meargă la Iancu sau la Brătianu.

În 1868 privirile triste ale românilor din Cluj îl petrec până în Dealul Feleacului pe Ilie Măcelariu care părăsește orașul, dar vocea română, tricolorul și protestul

antiunionist rostit de prietenul lui Iancu rămân în memoria românilor, peste generațiile ce se pregătesc de simbolistica altei zile și localități: 1 Decembrie 1918, Alba Iulia.

Bibliografie

Gelu Neamțu, *Revoluția de la 1848-1849 din Transilvania*, Cluj-Napoca, 2004;

Simion Retegan, *Dieta românească a Transilvaniei (1863-1864)*, Cluj-Napoca, 1979;

Idem, *Reconstrucția politică a Transilvaniei în anii 1860-1863*, Cluj-Napoca, 2004;

Dumitru Suci, *Antecedentele dualismului austro-ungar și lupta națională a românilor din Transilvania 1848-1867*, București, 2000;

Idem, *Mișcarea antidualistă a românilor din Austro-Ungaria și Ilie Măcelariu 1867-1891*, București, 2002;

Liviu Maior, *1848-1849. Români și unguri în revoluție*, București, 1998;

Mișcarea națională a românilor din Transilvanie între 1849-1918. Documente, vol. IV (27 februarie 1861 - 18

septembrie 1861). Volum întocmit de Simion Retegan (coordonator). Autori: Simion Retegan, Dumitru Suciu, Módly Loránd, Mirela Andrei, București, 2007, p. 31-71.

DIN SIMBOLISTICA CLUJULUI

- vremuri de azi și de demult - *

Începem cu o întrebare mai mult sau mai puțin retorică: este posibil oare ca 15 martie ca zi a maghiarimii de pretutindeni să amenințe, să-și îndrepte și azi ascuțișul împotriva românilor și a Statului național unitar și indivizibil? La 15 martie 2011, pe străzile Clujului, se purta pancarta: „Székelyföld nem Románia!” A fost oare un atac „pașnic”, o manifestație publică îndreptată împotriva Constituției actuale a României, a Hotărârii exprimate la 1 Decembrie 1918 la Alba-Iulia și contra deciziilor Tratatelor din 1920 și 1947 de la Trianon și Paris? Oare dorește Clujul și minoritatea maghiară din România actuală, prin gestul și formula din 15 martie 2011, să reitereze ceva din atitudinea Clujului minorității maghiare din Transilvania care prin cei peste 40.000 de reprezentanți adunați în

* Material publicat în *Tribuna*, nr. 227, 16-29 februarie 2012, p. 18-19; nr. 228, 1-15 martie 2012, p. 16-17; nr. 229, 16-31 martie, p. 23; nr. 230, 1-15 aprilie 2012, p. 24; nr. 231, 16-30 aprilie 2012, p. 18-19; parțial în *Mituri și legende din tradiția multimilenară a Clujului*, coordonator prof.univ. emerit dr. Ioan Liviu Nistor, Cluj-Napoca, 2012, p. 211-224.

orașul de pe Someș au protestat tot în decembrie 1918 contra Hotărârii de la Alba-Iulia, s-au exprimat pentru rămânerea Transilvaniei – „perla Coroanei Ungare” – în Ungaria, deci contra încadrării ei sub Coroana Română, deși s-a știut clar că dreptul de autodeterminare, la decizia privind apartenența de stat, a fost definit matematic, ca aparținând exclusiv majorității etnice a celor peste 2.800.000 de români transilvăneni și nu putea fi trecut în niciun fel în sfera minorității etnice a celor peste 1.600.000 de unguri. În statul format pe baza autodeterminării reale, nefalsificate, neîntoarse cu fundul în sus și trecute pe sub masă în competențele celor puțini, se asigurau drepturile cuvenite minorităților etnice, inclusiv prin Tratatul minorităților semnat de statele succesorale și marile puteri în Sistemul de la Versailles. Există oare pericolul ca dacă în 15 martie 2011 se spune la Cluj că „Székelyföld nem Románia”, în viitor la 15 martie 2012, 2013, 2014, 2015, etc., să se scrie că „Erdély se nem Románia”?! Doresc oare cetățenii români de naționalitate maghiară, dintre care suntem convingeri că cei mai mulți nutresc sentimente și convingeri profund democratice, să se întâlnească peste decenii cu spiritul lozincii lansate de Internaționala a III-a

bolșevică, de la Moscova regimului totalitar roșu, că România este un stat „imperialist” format „din jafuri de teritorii și popoare străine” care trebuie să fie dezmembrată, deși în toate provinciile unite cu Regatul în 1918, au existat majorități etnice românești?

Ar fi trist – și noi nu credem – că acestea au fost sursele și intențiile care au inspirat pe manifestanții unguri de la Cluj din ziua de 15 martie 2011. Azi, România, Ungaria, sunt membre – alături de toate celelalte 25 de state – ale Uniunii Europene, ele constituie 2 „camere” din marea „vilă” continentală. Aceasta înseamnă că românii și ungurii de azi și de mâine, nu sunt numai și numai români și unguri, că sunt și vecini, creștini și europeni. Exact așa au devenit, sunt și vor fi germanii și francezii, două motoare puternice ale Uniunii Europene, care nu se mai ceartă pentru Alsacia și Lorena, se respectă reciproc, inclusiv în ceea ce privește frontierele, își continuă destinul lor european, alături de împlinirea destinelor interne din propriile state.

Tinuțul secuiesc, regiunea secuiască, cele două județe cu majorități etnice secuiești, nu sunt ale secuilor pentru simplu fapt că sunt și aparțin României, Statului Român de

drept, unitar și indivizibil, ca oricare petec de pământ de pe teritoriul țării. În ceea ce privește specificul etno-lingvistic, cultural, cetățenii români de naționalitate maghiară din zonă, pe baza loialității față de Stat și de Constituție, pot beneficia legal ca în regiunea, ținutul, în cele două județe Covasna și Harghita, pe lângă limba oficială română de stat, să folosească ca limbă regională, ținutală, județeană, limba maghiară. În zonă, prefectii numiți de prim-ministrul, ministrul de Interne ai Statului să fie cetățeni români de naționalitate maghiară, dar numai dacă dovedesc prin examen și jurământ că posedă și respectă la nivel înalt cunoștințe temeinice despre limba, istoria, geografia și Constituția României. La fel, cetățenii români de etnie maghiară nu pot candida pentru posturi de primari, consilieri, decât dacă dovedesc în prealabil că stăpânesc și respectă la nivel corespunzător limba, geografia, istoria, Constituția României. Lucrul este strict necesar deoarece dacă prefectii, primarii, funcționarii majoritari din zonă, cetățeni români de etnie maghiară scriu adrese către jandarmi, polițiști, militari din teritoriu, către cetățenii români de naționalitate română, către parohiile ortodoxe și unite, către Arhiepiscopia Ortodoxă, minoritari în regiune,

ținut, județe, către guvern, parlament și alte județe, acestea trebuiesc redactate în limba română. În schimb, în problemele civile și administrative locale, aceiași funcționari pot folosi limba județeană, ținutală, regională, maghiară în raporturile dintre prefectii unguri, cu primarii ungaro-secui, cu cetățenii români de naționalitate maghiară, cu bisericile catolice, calvine, unitariene. Juriștii trebuie să precizeze pe bază de lege toate competențele ce aparțin limbii române de stat și limbii județene, ținutale, regionale maghiare din zonă, pentru ca lucrurile și raporturile să fie clare, limpezi ca lumina soarelui, subprefecții să fie întotdeauna români care să vegheze ca nu cumva minoritarii etnici români să fie nedreptățiți de majoritarii etnici maghiaro-secui de acolo. La nivelul întregii părți apusene a României, care este Transilvania, ar fi de dorit ca pentru cei peste 1.600.000 de cetățeni români de naționalitate maghiară să fie înființată și să funcționeze o Universitate maghiară de stat, în care să se precizeze ce se predă, se învață și se examinează în limba oficială română de stat și în cea maghiară.

În virtutea principiului fundamental că toți cetățenii români se bucură de drepturile și libertățile omului și

cetățeanului, pe baza respectării Constituției României, indiferent de naționalitate, rezultă tot atât de clar, de limpede ca și lumina soarelui că dacă cei ce încalcă legile și Constituția sunt fie de naționalitate română, fie de naționalitate maghiară, ei își pierd automat drepturile prevăzute în ea și ca orice călcători de lege își închid singuri accesul la democrație, și la libertate. În cazul Clujului și a zilei de 15 martie 2011, cei ce susțin că „Székelyföld nem Románia”, încalcă legea, subminează pașnic integritatea statului unitar și indivizibil, își deschid singuri drumul spre anchete judiciare și spre pedepsele legale prevăzute în situații de acest gen. Dacă de 15 martie asemenea fenomene primesc un caracter repetitiv, acest lucru devine identic cu necesitatea ca manifestările în cauză să fie interzise deoarece înșiși maghiarii trebuie să conștientizeze gravitatea faptului săvârșit, că atacurile contra unității teritoriale statale înseamnă automat că-și închid dreptul de a se mai manifesta public de ziua de 15 martie. Ziua de 15 martie, în timpurile noastre, nu mai poate fi așa cum a fost între 1848-1918, zi a libertății ungurești și a asupririi românești.

Marile regate și imperii multinaționale moștenite din trecuturi medievale au dispărut în neuitatul an 1918, chiar dacă parțial s-au refăcut între 1940-1944, și orice drum spre întoarcerea în timp spre ele este și va fi iremediabil închis. În zilele noastre 15 martie ar trebui să însemne în cadrul Uniunii Europene, al relațiilor dintre cele două țări membre România și Ungaria, armonie, înțelegere, colaborare, respect reciproc între o majoritate protectoare, înțelegătoare și iubitoare din România față de o minoritate maghiară recunoscătoare și loială ei. Această ecuație trebuie implementată adânc în conștiința românilor și ungarilor din România, în relațiile dintre România și Ungaria. Transilvania nu trebuie să mai fie cum a fost mai demult motiv de ceartă între București și Budapesta, între România și Ungaria, ca înainte de 1918 sau între 1940-1944, ci trebuie să apropie, cele două state membre ale Uniunii Europene pe baza respectării stricte a integrității lor teritoriale și a îndeplinirii destinelor lor europene la care s-au angajat în 2004 și 2007.

În Uniunea Europeană de azi și de mâine, în regimurile democratice interne din Ungaria și România, compatibile cu instituțiile și normele europene comune, nu

se mai pot admite lozinci provocatoare, revizioniste, de genul „Székelyföld nem Románia”, „Erdély se nem Románia”, sau „Erdély vissza”. Dacă cetățenii români de naționalitate maghiară continuă să acționeze pe această direcție, sărbătoarea zilei de 15 martie trebuie neapărat interzisă, deoarece nu credem că în România se permit în mod legal și constituțional manifestații chiar pașnice care contestă integritatea României. Noi suntem de acord cu aprobarea tuturor manifestărilor și manifestațiilor pașnice, publice, pentru apărarea drepturilor cetățenești, cu excepția acelor care propun „pașnic” despărțirea unor teritorii de trupul țării. Nu ne pricepem în mod concret și la obiect la dreptul constituțional intern, nici nu cunoaștem amănunțit prevederile regulamentelor de aprobare a manifestațiilor publice de către autoritățile de stat competente, dar sperăm că trebuie să existe oficial prevederea prealabilă și precauția să se aprobe toate cu excepția celor ce atacă integritatea teritorială a țării. Nu cunoaștem mecanismele juridice ale acestor legi și regulamente deoarece nu suntem juriști, constituționaliști, funcționari sau oameni de stat meniți să aplice Constituția

pe întreg teritoriul țării și cu precădere s-o aplice drastic pe pielea și viața acelor care o încălcă.

În schimb, ca istoric, ne-am ocupat de geneza statului și a națiunii române moderne (a ideii de Europa Unită paralel și subsidiar în secolele XVIII-XX), de modul cum s-au luptat și manifestat soldații fără uniformă ai Landsturmului român din 1848-1849 ca românii să nu fie simple lipituri sau umpluturi la națiunea politică ungară unică proclamată de legea maghiară, să constituie o națiune politică proprie, egală, coordonată și nu subordonată celei maghiare. La 1848-1849 s-a declanșat primul Război Național româno-maghiar pentru Ardeal, în sensul că guvernul de la Pesta îl vedea ca partea de răsărit a Ungariei Mari cu frontiera „naturală” pe Carpați, care să apere Ungaria Coroanei Sfântului Ștefan de pericolele de la răsărit de munți, iar națiunea română îl dorea ca nucleul de stat în jurul căruia trebuiau să se unească Banatul, Crișana, Maramureșul, Partiumul (Crasna, Zarand, Solnocul de Mijloc, Chioar), Bucovina, pentru a forma un Mare Ducat în cadrele unei Austrii Mari, federalizate sau „elvetizate”. Fenomenul putea constitui un prim pas spre federalizarea întregii Europe, fapt receptat ca atare în epocă.

Federalizarea Austriei Mari, pentru care au luptat românii și ceilalți negermani și nemaghiari din Monarhia Habsburgică, ar fi fost de natură să schimbe radical destinele naționale și europene ale celor peste 32.000.000 de locuitori din centrul și estul Europei. Fiecare națiune, având statutul său autonom, se respecta, colabora una cu alta, de pe o poziție de egalitate și fraternitate, își armonizau și își concentrau forțele și capacitățile comune în guvernul, parlamentul central, armata mare și unită de la Viena, organisme capabile să apere aceste națiuni dunărene mici și mijlocii de primejdia rusă. În epocă s-a și afirmat că 32.000.000 de europeni liberi din punct de vedere național și individual puteau rezista cu succes împotriva invaziilor întreprinse de 61.000.000 „sclavi” din Rusia autocrată țaristă.

S-au făcut auzite voci și rațiuni care reflectau și propuneau ca românii din Moldova și Muntenia să intre în Austria Mare democrată și federalizată, alături de Marele Ducat, pentru ca împreună cu celelalte națiuni negermane și nemaghiare, dar și alături de unguri și austrieci dacă acceptau federalizarea, să-și apere împreună interesele, ființele naționale și regimurile democratice de sorginte

europăeană. Federalizarea Monarhiei însemna înființarea și funcționarea statelor autonome germano-austriac, ungar, ceho-slovac, sârbo-croato-sloven, italian, polon, român, a unui guvern, parlament federal la Viena, înzestrat cu diplomație, armată, comerț exterior și finanțe comune. Francezul C. Robert propune, promovează ideea unei Austrii Mari federalizată etnic, o federație cosmopolită, unde să nu domine nicio „rasă” (națiune), cu o diplomație comună, fără nicio centralizare administrativă în interior, dar care să reproducă ca structură interioară o Elveție, însă într-o formă monarhică parlamentară și pe un teritoriu vast din Europa Centrală și Răsăriteană. Francezul și alți democrați ca Mazzini doresc ca o asemenea Austrie elvetizată să fie luată de exemplu pentru ca să se federalizeze toată Europa, deoarece doar astfel în cadrele mari continentale profund modificate și democratizate, națiunile fărâmițate puteau să se unească în state proprii, corelate și coordonate unele cu altele, unde Italia Tânără, Polonia Tânără, Germania Tânără, ca și toate celelalte state unite și întinerite să compună Europa Tânără și Unită de mâine. Robert era convins că pacea lumii și reabilitarea geniului uman se puteau obține numai prin extinderea

sistemului federal, care va face din Europa întreagă o linie mare de națiuni asociate spontan. Robert a mai precizat că spiritul dominator maghiar reprezintă un pericol permanent contra civilizației, iar Hyppolite Deprez a precizat ca dacă Monarhia nu se va federaliza, așa cum a propus majoritatea locuitorilor ei, dacă nu va deveni un bastion contra Rusiei, nu mai avea nicio rațiune de a exista, va cădea ea însăși pradă Moscovei, dar și a națiunilor nemaghiare și negermane frustrate.

Marele patriot și istoric ceh Frantisek Palacky scrie că dacă Austria nu exista ea trebuia inventată, deoarece prin diversitatea ei etnică și națională era menită și potrivită să devină o asociație naturală de națiuni fraterne, federalizate, egale unele cu altele, unde orice exclusivism național (deci cele două ungar și austriac) trebuia exclus odată pentru totdeauna. Majoritatea politicianilor unguri și austrieci au susținut că federalizarea însemna despărțirea Ungariei și Austriei de ele însele, că Ungaria – cea etnică propusă de nemaghiari o degrada la poziția de provincie, că Ungaria Coroanei Sfântului Ștefan nu era obișnuită, nu putea să ducă o viață de provincie; iar feldmareșalii austrieci susțineau și ei că decât Austria să se lase despărțită de ea

Însăși, mai bine se desparte de Confederația Germană, lucru care după ce Berlinul zdrobește Viena în 1866 se și întâmplă. Practic vorbind națiunile cuceritoare vor să fie și să rămână centralizatoare, pe când națiunile cucerite, federalizatoare, vor redistribuirea teritoriilor, și anume acelea în care erau majoritare să fie incluse în state autonome naționale, ceea ce ducea însă inevitabil la pierderi pentru cuceritori.

În aceste condiții ungurii și austriecii șterg cu buretele orice conflicte politice și militare care i-au pus față în față în trecut, își concentrează eforturile pentru menținerea integrității statelor lor istorice, instituie dualismul, acel „*unio duarum nationum contra plures*”, mai ales că în Europa se modifică geografia politică prin unitățile statale naționale germană, italiană și română dincolo de Carpați. Dezamăgit, Palacky afirma: „Trebuie să mărturisesc că de la primul meu pas făcut în politică în 1848 am căzut într-o greșeală serioasă și fatală. Cea mai mare greșeală a mea a fost că m-am încrezut în rațiunea și onestitatea națiunii germane. Binecunoscutele mele cuvinte *dacă Austria n-ar fi existat, trebuia să ne străduim a o crea cât de repede era posibil* au fost emise cu asumția și cu

credința neîndoielnică că justiția va domni în această asociațiune de națiuni eliberate. Din nefericire, chiar eu am pierdut speranța într-o prezervare durabilă a imperiului „nu fiindcă ar fi imposibilă în sine, ci din cauză că germanii și maghiarii și-au permis să câștige dominația și să-și stabilească prin ea un exclusiv despotism național care într-un stat multilingv și constituțional este un nonsens politic și nu poate dura mult”. Propunerea făcută de românul european Aurel C. Popovici în cartea lui de mare ecou în opinia publică dar nu în practica guvernamentală „Statele Unite ale Austriei Mari” demonstrează aceeași atitudine a cercurilor conducătoare din Austro-Ungaria, dacă-l exceptăm pe arhiducele Franz-Ferdinand aflat însă departe de puterea de decizie.

În aceste condiții Regatul României Mici devine „Piemont” al tuturor românilor asupriți și în 1916, alți soldați, cei ce purtau uniforma Armatei Regale Române, la ordinul aceluia minunat german și catolic Ferdinand I, Regele constituțional al României, care a depus jurământ în fața lui Dumnezeu pe Constituția română că va servi neabătut interesele națiunii, au trecut Carpații pentru a-și elibera frații din Transilvania și Bucovina. Marele Rege a

declarat război Austro-Ungariei, s-a bătut cu țara care l-a născut și crescut, deoarece a fost omul datoriei, a fost fidel jurământului și și-a îndeplinit în mod exemplar toate îndatoririle ce i-au revenit în calitate și de pe poziția lui de Rege constituțional al României. Cei de la Berlin l-au șters din cartea familiei, l-au declarat trădător care va roși în fața lor când se vor întâlni, sau chiar l-au considerat mort pentru ei; însă în viață fiind, pentru români și România, Regele a răspuns calm și senin că n-are nicio obligație de niciun fel față de Kaiserul Wilhelm al II-lea și germani, că este și va fi dator doar în fața lui Dumnezeu, a poporului român și tocmai în Germania a învățat că datoria și jurământul unui suveran constituțional stă deasupra etniei și a naționalității.

Ferdinand I a afirmat că situația internă și internațională din 1916 era de asemenea natură încât Bucureștiul ori înfigea Tricolorul dincolo de Carpați, ori acesta pălea și se clătina și în România Mică pentru că atunci a sosit ceasul eliberării Transilvaniei și Bucovinei, fapt recunoscut de patru mari state ale Antantei. Alianța cu Antanta a fost decisă de Suveran, de guvernul liberal Brătianu junior, de conservatorul Take Ionescu, majoritari

în spectrul politic de atunci, împotriva opțiunii minorității conservatoare Marghiloman-Carp. Aceasta a preferat alianța cu Puterile Centrale, eliberarea Basarabiei, acordarea ca recompensă a Bucovinei de către partea austriacă a Austro-Ungariei și un statut mai bun pentru Transilvania din partea ungară a Monarhiei Austro-Ungare. Liberalii și dinastia au acordat prioritate în 1916 Transilvaniei și Bucovinei. Regele Ferdinand I le-a spus soldaților din Armata Regală Română în 1917 că nu i-a chemat în această luptă și jertfă grea din motive de mândrie deșartă, deoarece i-au fost prea scumpe viețile și bietele lor averi. Suveranul i-a chemat la luptă pentru a institui un Stat al tuturor românilor, lucru pentru care toți românii de existență și viitori le vor fi recunoscători și le vor binecuvânta memoria. Fiii și fiicele celor ce au căzut pe frontul de onoare de la Mărăști, Mărășești și Oituz al Războiului de Eliberare și întregire Națională, sau care se vor mai jertfi încă în această cumplită încleștare cu moartea spre viața politică și statală a națiunii lor, vor primi pământ – garanta Regele – fapt împlinit când țăranii din România Mare au fost împroprietăriți cu 5.810.000 ha pământ și prin

votul universal au primit un cuvânt de spus în alegeri și politica țării.

Când sortii războiului păreau că se înclină spre Germania și Austro-Ungaria, România, părăsită de Rusia, amenințată de rușii bolșevici care conspiră să asasineze familia regală, să aresteze guvernul regal de la Iași, cu tezaurul de stat, adunat timp de 48 de ani sub oblăduirea lui Carol I, furat de bolșevicii din Moscova, este nevoită să semneze Armistițiul de la Focșani, în decembrie 1917 și Pacea de la București, din mai 1918. La guvern este adusă echipa Marghiloman-Carp, care reușește să mențină pe Ferdinand I pe tron, în pofida rezervelor Austro-Ungariei și Germaniei și să păstreze un nucleu din Armata Regală Română. Bolșevicii ruși sunt alungați din partea neocupată a României, generalul Ernest Broșteanu curăță Basarabia și Chișinăul de devastările bolșevice careucid fruntașii români din zone (avocatul Murafa, inginerul Hodorogea). S-au asigurat astfel condițiile pentru ca Adunarea Țării de la Chișinău să voteze la 27 Martie/9 Aprilie 1918 Unirea Basarabiei cu România. Austro-Ungaria și Germania au încurajat extinderea iredentismului românesc spre Răsărit, sperând că-l blochează pe cel spre Apus și vor asigura și

permanetiza stăpânirea Bucovinei și Transilvaniei. Austro-Ungaria ia 170 de sate de pe linia Carpaților și Puterile Centrale instituie un fel de condominium economic asupra Dobrogei, transformată într-un grâнар al acestora. Pacea de la Buftea-București n-a fost ratificată de Regele Ferdinand.

Guvernul Marghiloman dorește să-i cheme în fața justitiei pe miniștrii din 1916, „vinovați de dezastrul țării”, Ferdinand arbitrează, mediază și afirmă că dacă se întâmplă acest lucru atunci nu numai Brătianu și echipa lui trebuiau judecați, dar va apărea el însuși în fața instanței, deoarece credea încă în justețea opțiunii din 1916. La Iași, Regele i-a încurajat pe unii fruntași români desperați, spunându-le că România va câștiga, va elibera Transilvania și Bucovina, încurajându-i că suferințele vor trece, că va sosi vremea, și nu era departe, când toți românii vor fi concentrați în propriul lor stat național. Scepticii puneau încrederea nestrămutată, optimismul sincer și deschis, ce înfrunța și nu se plia în fața realității, pe seama unui crez sau spirit mistic ce-l însuflețea, îl însoțea adesea pe Monarh. Dar victoria definitivă a înclinat spre Antantă, Regele demite guvernul Marghiloman, cheamă la putere guverne care revitalizează spiritul anului 1916, generalul Iacob

Zadik alungă din Cernăuți ucrainienii ce-i terorizau pe români, asigurând condițiile ca în pace și liniște, Adunarea Bucovinei să voteze la 15/28 noiembrie Unirea cu România. Guvernele noi, proantantiste, reflectează și ele la chemarea în fața instanței a foștilor miniștrii din echipa Marghiloman, Regele mediază din nou și lucrul nu se întâmplă.

În noiembrie 1918, Ferdinand I cheamă din nou la luptă Armata Regală Română într-o proclamație de inimă și de mare răsunet: „Regele vostru vă cheamă din nou la lupta ca să înfăptuiți visul nostru de atâtea veacuri: Unirea tuturor românilor, pentru care în 1916-1917 ați luptat cu atâta vitejie, sufletele celor căzuți pe câmpul de onoare vă binecuvântează pentru această ultimă efortare. Privirile credincioșilor noștri aliați sunt îndreptate cu dragoste și încredere spre țara noastră și fiii ei. Camarazii voștri de arme din biruitoarele armate franceză și engleză, care vin în ajutorul nostru, cunosc vitejia voastră de la Oituz, Mărăști și Mărășești. Arătați-le că timpul de așteptare n-a putut să slăbească brațul ostașului român. Frații noștri din Bucovina și din Ardeal vă cheamă pentru această ultimă luptă, ca, prin avântul vostru, să le aduceți eliberarea de sub jugul străin. Biruința este a noastră și viitorul va

asigura întregului neam românesc viață pașnică și fericită, înainte deci cu vitejia strămoșească! Dumnezeu este cu noi!”

Într-adevăr Dumnezeuul popoarelor și-a întors fața și către românii asupriți și prin cei liberi și credinciosul Rege al tuturor, le-a permis să-și făurească Statul de drept al tuturor românilor. În noiembrie 1918 maghiarii încep să terorizeze, să-i ucidă în unele localități pe românii transilvăneni, care ca și frații lor din Basarabia și Bucovina, apelează la Rege, la Brătianu, la Armata Regală Română pentru a-i scăpa de asupritori, a le apăra viețile și dreptul de a-și exprima prin votul de autodeterminare cu care stat vor să se unească și unde vor să-și îndeplinească destinele de români, de cetățeni liberi și conștienți de trebuințele prezentului, ale viitorului lor și al urmașilor lor. Brătianu i-a asigurat că Armata eliberatoare va sosi, i-a încurajat în ideea de a-și organiza o Mare Adunare Națională, pe baze democratice, prin care să se unească toți în jurul Regelui și prin el să întregească trupul Regatului român, să voteze principiile cele mai democratice ale vremii pe care să se așeze și să funcționeze Statul. Armata Regală Română, Regele, guvernul la 1 Decembrie 1918 se întorc de la Iași,

intră în capitala legală a României, București, unde în câteva zile conspiratorii bolșevici inspirați de Moscova, care doresc să submineze Statul sunt benefic reprimați de Razoviceanu și trupele lui.

Soldații din Armata Regală Română au simțit instinctiv că Regele lor le vrea binele, că vorbele lui vor deveni fapte, vor prinde viață. De fapt, poporul român a știut, a fost capabil în acei ani măreți și grei să străbată prin luptă, suferință și jertfă, prin asperități grele și mari drumul spre astre, spre împlinirea destinului național. „Per aspera ad astra” – spunea Regele – care văzând că pe la Oituz nu se trece, că românii și-au păstrat de-a lungul secolelor credința, tradiția și ființa sub aspre regimuri și stăpâniri străine, a realizat, a conștientizat în toată dimensiunea și forța ei, capacitatea de rezistență și de sacrificiu a poporului român. Poporul român în acele timpuri de glorie, s-a dovedit a fi cu adevărat popor – „populus” – nu simplă populație, a fost capabil de lupte și de jertfe grele, deoarece a privit în sus, spre cer, a prins curaj, conștientizând că acolo sunt înscrise cele trei componente fundamentale ce le ghidează gândurile, speranțele și faptele: Dumnezeu, Patria și Regele.

La 1 Decembrie 1918, când Suveranul constituțional și legal, pe care nici germanii, nici austro-ungarii victorioși pe moment la Focșani, Buftea-București nu au reușit să-l detroneze, intra în București, la Alba-Iulia se vota Unirea Transilvaniei cu România, fapt ce constituie a treia fază, după Basarabia și Bucovina, a făuririi statului național român unitar. Coincidență fericită, cu bătaie lungă în timp și în istoria națională română, care exprimă marea sinteză, ecuația dintre intrarea în Războiul de Eliberare și Întregire Națională, efectuată la ordinul Regelui din august 1916 pentru eliberarea Transilvaniei și Bucovinei prin Unirile lor cu țara și înfăptuirea acestor deziderate la 15/28 Noiembrie și 1 Decembrie 1918. 1 Decembrie 1918 are dublă semnificație a Unirii Transilvaniei cu România și intrarea Suveranilor constituționali legali, Regele Ferdinand I și Regina Maria, în capitala Regatului. Acesta este sensul major, dubla importanță, simbolistica zilei de 1 Decembrie 1918, ce răzbate peste timpuri. Aceste două componente esențiale ale procesului de desăvârșire a statului național român unitar, hotărârea de sus, a alianței cu Antanta din 1916 și voturile de jos de la Chișinău, Cernăuți și Alba-Iulia din 1918 nu se pot despărți una de

alta, chiar dacă între timp am devenit republică, adică am adoptat forma de stat adusă de tancurile tovarășului Iosif Visarionovici Stalin, când, într-o perioadă de început a epocii roșii, ni se spunea că „Stalin și poporul rus, libertate – și adăugăm noi și republică – ne-au adus”.

În 1919 armatele bolșevice ungurești și rusești pun în primejdie voturile din 27 Martie/9 Aprilie, 15/28 Noiembrie, 18 Noiembrie/1 Decembrie 1918, atacă dinspre Răsărit și Apus pentru a recupera Transilvania, Bucovina și Basarabia. Moscova lui Lenin și Budapesta lui Kun, plănuiesc să se întâlnească, să facă joncțiunea pe Carpați, pentru a-i reprima pe români și a le scoate din cap ideea de România Mare odată pentru totdeauna. Armata Regală Română își face datoria, generalul Sabin Poetaș, care făcuse minuni de vitejie la Topraisar, Neajlov, Mărășești, cade ucis de rușii bolșevici apărând Basarabia, generalii Davidoglu și Angelescu continuă lupta, ofensiva ungară din iulie 1919 este respinsă, generalii Mărdărescu, Holban, Moșoiu, Demetrescu, Rusescu înving trupele comuniste ungare și ostașii lor intră în august în Budapesta unde regimul lui Kun își găsește sfârșitul. Factorii de sus din 1916, Dinastia, Guvernul, Armata intră în ecuație din nou în 1919, apără pe

teren voturile din 1918, situate la mijloc între 1916 și 1919, le protejează de pericolele comuniste de la Răsărit și Apus, iar Tratatul de Pace al Sistemului de la Versailles ratifică pe plan internațional făurirea statului național român unitar care devine membru al Ligii Națiunilor.

Polonia, Finlanda, Letonia, Estonia, Lituania sunt atacate și ele de Moscova roșie, ființele lor de stat sunt amenințate, ca și aceea a României, dar armatele lor rezistă cu concursul Antantei, atacatorii comuniști sunt respinși, siliți să recunoască noile state care intră și ele în Liga Națiunilor. Statul român devenit cobeligerant la început, este recunoscut stat aliat victorios și chiar dacă Tratatul din 1916 din cauza defecțiunii semnării păcii separate este caduc, Antanta victorioasă îi recunoaște și revitalizează spiritul, ratifică frontierele României cu corectarea unor exagerări din 1916 privind stabilirea prea apropiată a frontierelor de Debretin sau de Belgrad. Cântărind, cumpănind lucrurile și evaluând greutatea factorilor care au intrat în ecuație, au determinat și au pus în mișcare procesul făuririi statului național unitar român, noi am ajuns la concluzia că axa fundamentală a procesului, cel mai important factor în sinteză a fost în primul rând Războiul

de Eliberare și de Întregire Națională, început în august 1916, terminat în august 1919, Bucureștiul regal care a transpus destinele românești sub cupola victorioasă euro-atlantică a alianței dintre Antanta și Statele Unite ale Americii; și fără să le diminuăm frumusețea principiilor, forța de exprimare, am afirmat că voturile din 27 Martie/9 Aprilie, 15/28 Noiembrie, 18 Noiembrie/1 Decembrie de la Chișinău, Cernăuți și Alba-Iulia au ocupat locul 2 în marele proces al unității românești de stat. Dușmanii de la Răsărit și Apus nu s-au consolat, nu au acceptat voturile, s-au năpustit cu furie asupra României, fapt ce a determinat din nou protecția Dinastiei, a Guvernului, a Armatei, sprijinite de Antanta, pentru ca ele să rămână în ființă, să fie valide și aplicate. Istoria a văzut popoare care au fost învinse, înghițite, cu dreptatea în mână, voturile de independență de stat ale Ucrainei, Armeniei, Georgiei, etc. au fost tot atât de frumoase, corecte, îndreptățite ca cele române, polone, baltice, finlandeze, dar n-au rezistat, au fost invalidate și înghițite de puterea și tăvălugul roșu al echipei Lenin-Trotki-Stalin and Company, care a recurs la masacre și teroare de masă.

Ferdinand I a păstrat o vie și pioasă amintire și recunoștință soldaților din Armata Regală Română, îi pomenea mereu în Discursurile lui oficiale, inclusiv în mediile înalte intelectuale și universitare, care nu aveau legături directe cu țărănimea, baza umană a acestei Armate, așa cum soldații fără uniformă ai Landsturmului românesc din 1848-1849 au fost baza umană a primului Război Național româno-maghiar pentru Ardeal în epoca modernă. Când în 1920 se inaugura Universitatea Română de Stat din Cluj, Regele afirma: „Ca un curat prinos al inimilor noastre recunoscătoare, ridice-se dar, duioasă și smerită, închinăciunea noastră către vestitorii, înainte-mergătorii și făuritorii acestei zile de glorie; dintre slăviții și din veac adormiții mucenici ai neamului acestuia, știuți și neștiuți, mari și mărunți, ca și către acest sobor de morți ai Războiului din urmă. Căci dacă bucuria de astăzi e numai a noastră, a celor rămași, meritul e al lor, al celor duși, al tuturor. De la Mihai, izbăvitorul dintru început, de la marii ostași ai gândului și faptei românești de aici, străjeri neadormiți ai limbii și legii, până la cel din urmă cioban și plugar sărac, cari au păstrat cu îndărătnicie patrimoniul național, toți, dar absolut toți, au partea lor în opera de

astăzi, în strălucita minune a României Mari în hotarele Daciei Traiane, pe cari nu le-a fost hărăzit s-o vadă, dar care fără truda și jertfa lor de fiecare clipă n-ar fi fost cu putință. Regele a donat în acea zi de 1 februarie 1920, de la Cluj, o sumă de bani pentru înființarea unui Institut de Istorie Națională română în orașul de pe Someș, care să studieze la nivel academic, să scrie despre istoria românilor din Transilvania, despre care, până atunci, au scris cu precădere istoricii străini.

Nu putem, și este chiar hazardat să facem o comparație pe care probabil nici hârtia n-o poate suporta, între Regii, primii-miniștrii, miniștrii, deputații, senatorii români dintre 1866-1923 (anii când s-au adoptat cele două Constituții), dintre care unii, ca de pildă Ioan Ghica, D. A. Sturdza, proveneau din familii princiare, erau și Președinți sau Secretari Generali ai Academiei Române și șefi ai Guvernelor Regale de la București, Carol I, Brătianu-senior aduceau Dobrogea, Delta Dunării, Insula Șerpilor într-un Stat independent, devenit Regat în 1881, chiar dacă peste voia lor pierdeau Basarabia de Sud în favoarea aliatului rus, Ferdinand I și Brătianu-junior adăugau Transilvania și Bucovina, Marghiloman și Carp, Basarabia, și președinții,

prim-miniștrii, miniștrii, deputații și senatorii români din anii 1989-2011, dintre care mulți fuseseră membri ai – din fericire – decedatului Partid Comunist Român.

Nu putem afirma nici măcar în cadrul unei „glumițe istorice” că ultimii n-ar fi demni să lege sau să dezlege șireturile de la încălțările primilor, dacă aceștia ar reveni printre noi și i-ar reîntâlni, pentru două motive și anume: morții nu se întâlnesc niciodată cu cei vii pe lumea aceasta și pentru că în paradigma unei istorii serioase, academice, nu se fac asemenea glume și comparații. Fiecare epocă și perioadă istorică își naște, își are proprii săi oameni de stat, cu capacitățile, talentele, simțurile de orientare în luarea deciziilor, mai mult sau mai puțin realiste, cu meritele și defectele lor, cu abilitățile și dizabilitățile de a găsi sau nu în timp util cele mai bune și mai salvatoare soluții pentru neam și țară. Multe lucruri au depins de raporturile de forțe pe plan internațional, de coalițiile ce se confruntau și ceea ce a constituit spectrul și balanța de putere din anumite momente istorice se puteau modifica rapid în alte condiții radical schimbate sau chiar răsturnate.

Practic vorbind, la 1918, independența și unitatea statelor naționale succesoare Austro-Ungariei și Rusiei, a

devenit posibilă și operabilă deoarece în acest spațiu controlul austro-ungar și german a fost înlocuit de Antantă, SUA și de statele aliate, care au deschis drumul spre exprimarea de către majoritate a dreptului de autodeterminare, a independenței și unității și apoi, tot prin concurs comun, au fost benefic reprimite atacurile bolșevice ruse și ungare. Sinteza dintre controlul și protecția acestui spațiu exercitat de puterile democratice ale Antantei și SUA și posibilitatea exprimării firești a dorinței de unitate și libertate a celor mulți și asupriți, a dat roade între 1918-1921. Iorga afirma în mai 1919 că toate națiunile în cauză vor fi libere deoarece se opera o geografie politică nouă, iar cei asupriți au prins vremea când se efectua și se lucra „la cea dintâi revizuire rațională a hărții lumii, ca aceea la care se procedează astăzi sub ocrotirea unor armate biruitoare pentru drept și cu înțeleaptă chibzuire a unor șefi de state și a unor miniștri care sunt cugetători, scriitori politici, istorici și profesori la Universitate”. Sub cupola sau sinteza mare euro-atlantică au funcționat sinteze mai mici, adică voturile și războaiele locale proprii ale României (1916-1919), Poloniei, Estoniei, Letoniei, Lituaniei, Finlandei, Cehoslovaciei (1918-1921),

care salvându-și statele proprii au contribuit la stoparea extinderii comunismului tiranic și ateu în Europa acelor ani.

În 1939 pactul sovieto-nazist Ribbentrop-Molotov, expresia alianței dintre cele mai abominabile regimuri politice din istoria umanității, cel roșu rus și cel brun german, ambele revizioniste, subminează Sistemul de la Versailles, elimină de pe harta geografiei politice europene Polonia, după ce Germania, în prealabil, cu complicitatea conciliatoriștilor englezi și francezi, șterg de pe ea și Cehoslovacia, iar Berlinul și Moscova provoacă împreună Al Doilea Război Mondial. Tancurile lui Hitler și tancurile lui Stalin se întâlnesc, ofițerii ruși și ofițerii germani se îmbrățișează pe ruinele unei Polonii sângerânde și sfâșiate, iar Molotov, răsturnând adevărul cu fundul în sus și prefăcându-l în minciună, în propaganda murdară și deșănțată se felițează că alianța ruso-germană a distrus „acel copil monstruos al Tratatului de la Versailles care a fost Polonia”. Adevărata monstruozitate era alianța hitleristo-stalinistă, distrugerea și împărțirea pentru a IV-a oară în istoria modernă și contemporană a Poloniei, atacul Rusiei contra micii Finlande – fapt pentru care URSS a fost exclusă

ca stat agresor din Liga Națiunilor – după care Moscova roșie imperialistă înghite Letonia, Estonia, Lituania, Basarabia, Bucovina de Nord, ținutul Herței. Ungaria mică, în visul ei de a deveni din nou mare, se folosește de marea alianță revizionistă comunisto-nazistă, anexează Transilvania de Nord, părți din Slovacia sau din fosta Iugoslavie ocupată de Axă, Bulgaria se servește și ea cu porțiuni teritoriale de la vecini. Micii revizionişti profită de înclinarea balanței puterii spre mării revizionişti Rusia roșie și Germania brună, prima exclusă de la Versailles, a doua învinsă. Franța este învinsă, ocupată, ca și Norvegia, Belgia, Olanda, alianța dintre cele două mari puteri terestre ale hinterlandului, URSS și Germania, purtătoare ale unor regimuri totalitare în istorie și în acest spațiu european, aruncă în frecvente convulsii democrația europeană și statele ce au funcționat pe baza ei, terorizând, asiaticizând și aruncând umbra terorii asupra continentului. Singură Anglia, mamă a democrației, prin Magna Charta, Habeas Corpus Act, regimul monarhic parlamentar cu împărțirea puterilor în stat, atât de apreciat în opera *L'esprit des lois* a lui Montesquieu, cu posibilitatea ca națiunea să-și aleagă, să-și verifice periodic guvernării și eficiența administrării

de către aceștia a treburilor publice, rămâne să țină piept furiei hitleriste dezlănțuite spre vest cu acordul tacit și complice al regimului bolșevic.

Asupra Regatului României se abat pe rând ultimele rusești, dictate hitleristo-mussoliniene-hortiste, conducătorii români din 1940, temători, șovăitori în fața disproporției de forțe între revizioniști și forța armată națională română, uită să se raporteze direct la sângele vărsat pentru făurirea României Mari, atât la Vest cât și la Est, de Armata Regală Română între 1916-1919, și votează cedările fără luptă ale Basarabiei, Nordului Bucovinei, a ținutului Herței (ultimele două teritorii nu erau incluse în Anexele secrete ale Pactului Ribbentrop-Molotov din 23 august 1939) în favoarea URSS-ului și a Transilvaniei de Nord în favoarea Ungariei. Armata Regală Română se retrage din aceste teritorii, ofițerii, soldații ce ar fi dorit să lupte, să dovedească mai mult respect și devotament față de frații lor de arme din 1916-1919, se supun scrâșnind din dinți și cu ochii înlăcrimați se retrag pe teritoriul statal rămas liber. Politicienii care au votat în Consiliile de Coroană pentru cedări teritoriale fără luptă s-au temut că Regatul va fi desființat și au reflectat să păstreze cea mai

mare parte din teritoriul lui și în funcție de mersul celui de Al Doilea Război Mondial, de raporturile de forțe ce se vor impune pe fronturi, să încerce refacerea frontierelor pierdute. Polonia a preferat să lupte, dar a fost desființată și ștearsă de pe hartă, însă a semnat Tratatul de Pace ca putere victorioasă după Război.

În 1941 s-a produs marea defecțiune între alianța sovieto-nazistă prin atacul lui Hitler contra lui Stalin care aruncă URSS-ul sau o urcă în căruța Națiunilor Unite din Carta Atlanticului, a puterilor democratice, care combăteau nazismul german, fascismul mussolinian și imperialismul japonez, care după Pearl Harbour determină intrarea în război a SUA, unul din modelele democrațiilor pe plan global. Senatorii americani neutraliști au realizat că pacea, ca și democrația, sunt indivizibile, că trebuiau ajutate și apărate pe plan global, că cele două ziduri terestre și acvatice ale celor două Oceane, nu asigură securitatea SUA, nu o fac inexpugnabilă și nici de neatins pe plan internațional. Din punct de vedere tehnic și militar, atacul ursului brun nazist contra ursului roșu rus a fost benefic pentru cauza păcii și democrației, deoarece a situat nazismul la mijloc, l-a strivit între două fronturi și la puțin

timp cade și imperialismul japonez. URSS-ul și poporul rus luptă eroic, cu jertfe grele, contra germanilor, contribuția lor la victoria comună a Alianților este pe măsură, importantă și meritorie, dar conducătorii comuniști de la Moscova, semnează cu mâini mincinoase principiile Cartei Atlanticului care au prevăzut că după război se vor efectua alegeri libere, că fiecare popor își va fixa liber regimul politic sub care vrea să trăiască, că nimeni din afară nu le va impune silnic alte regimuri, că toate statele vor fi egale, se vor respecta reciproc unele pe altele într-o lume pașnică, așezată pe bazele celor mai sănătoase principii ale umanității, din care războaiele vor fi excluse.

După pierderea Basarabiei, a Nordului Bucovinei, a ținutului Herței, urmează și pierderea Transilvaniei de Nord unde ungurii din Cluj, alături de ungurii din celelalte orașe și sate din zonă întâmpină cu bucurie și extaz trupele maghiare care le alimentau sub ochii lor visul refacerii Ungariei Mari. În Cluj și în toată zona ocupată, propaganda ungară a tipărit - în batjocură - afișe mortuare care anunțau decesul României Mari, feciorul de 22 de ani. În text se afirma că decesul s-a produs în pofida operației efectuată de doctorii Stalin și Molotov care i-au scos o

coastă și jumătate, după care pacientul recidivat în boală, a fost operat și de doctorul Horthy și și-a dat obștescul sfârșit. Semnau post-mortem părinții Ferdinand și Maria, tot post-mortem verișorii primari Cehoslovacia și Polonia, și Franța și Anglia, nașii de la Paris ai României. Propaganda ungară acționa pentru a demoraliza și mai mult decât era opinia publică română, care a pierdut apoi și Cadrilaterul în favoarea Bulgariei.

Între iunie 1941–august 1944, Armata Regală Română eliberează Basarabia, Nordul Bucovinei, dar conducătorii fac greșeala de a nu se opri pe Nistru, cum a recomandat opoziția, și până în 1942 deportările evreilor provoacă pierderi mari de vieți omenești, suferințe care înscriu o pată neagră în istoria regimului de dictatură militară. Șefii politici de la București tatonează și posibilitatea recâștigării Transilvaniei de Nord. Când balanța de forțe înclină spre URSS și aliații ei, atât guvernul, cât și opoziția, tatonează posibilitatea armistițiului, a întoarcerii armelor, încercând să obțină refacerea unității naționale de stat, dar răspunsul Aliaților care lăsaseră inițiativa URSS-ului prin care se dădeau soluțiile, a fost clar, România să facă gestul, dar nu va primi înapoi decât

Transilvania de Nord. După 23 august 1944 Armata Regală Română luptă alături de Aliați, în 25 octombrie 1944, de ziua Regelui Mihai, eliberează Careii și Satu Mare, România ocupă locul IV în privința efectivului pe front până la capitularea Germaniei, dar Regatul semnează Pacea de la Paris, din februarie 1947, ca stat învins, orice efort de a obține statutul de cobeligerant – după modelul Italiei care a întors și ea armele și l-a obținut din partea statelor occidentale – fiind respins de marile puteri victorioase, concomitent cu încercările inserate mai ales în memoriile unor exilați români de a obține reintegrarea în Regat a provinciilor răsăritene pierdute în 1940 în favoarea URSS-ului pe atunci prietenă cu Hitler. Puterile occidentale au consimțit ca toate teritoriile anexate de Stalin și Molotov între 1939-1941 să rămână în fruntariile marelui lor aliat comunist de la Răsăritul roșu care începea după 1945 să se înroșească mai mult deoarece până dincolo de Oder-Neisse – sub supravegherea atentă și cu colaborarea Armatei Roșii – se instaura, pe faze, puterea totalitarismului bolșevic, după modelul Moscovei tirane și comuniste. Singurul teritoriu recuperat de România a fost Transilvania de Nord, deoarece așa au stat atunci lucrurile, puterea de decizie era

la cei mari și puternici, împotriva cărora nimeni nu se putea pune și opune.

În martie 1945 Regele Mihai I și Regatul României au primit la Cluj de la un general sovietic administrația Transilvaniei de Nord. Cu această ocazie generalul a afirmat că era pentru prima dată în istorie când un stat învins primește un teritoriu, dorind probabil să susțină „generozitatea” Moscovei roșii care făcea acest „cadou” României. Dar și Regele Mihai și Regatul României au făcut „cadou” URSS-ului și Națiunilor Aliate viețile a zeci și zeci de mii de soldați ai acestora, scurtând Războiul Mondial cu 6 luni, au deschis pe o distanță de câteva sute de kilometri drum liber Armatei Roșii care a zdruncinat zdravăn pozițiile Germaniei în zonă. Pe lângă contribuția de netăgăduit a României la învingerea Germaniei, greu de negat chiar pentru URSS, mai era probabil în calcul faptul că dacă Moscova redă Transilvania de Nord Regatului, românii au obligația să tacă veșnic, să nu-și mai ceară teritoriile din Răsărit, să zică bogdaproste, să se mulțumească cu revalidarea pe plan internațional a votului din 1 Decembrie 1918 și a Tratatului de la Trianon. Era și acesta un mic progres față de hotărârea Internaționalei bolșevice de la

Moscova, din perioada interbelică, care aplica automat indicațiile guvernului comunist, că România era un stat imperialist, format prin jafuri și anexiuni de teritorii străine, de unde decurgea că toată Transilvania trebuia redată Ungariei, Basarabia și Bucovina URSS-ului, Dobrogea Bulgariei. Era clar că bolșevicii răsturnau adevărul cu fundul în sus, își prezentau marile minciuni ca adevăruri, denaturau sensul real al noțiunilor și nu făceau altceva decât să adeverească proverbul că hoțul te face hoț și imperialistul te face imperialist printr-o ciudată și periculoasă răstălmăcire pe care istoria în curgerea ei imuabilă în timp și spațiu a avut grijă – după decesul sperăm definitiv și irevocabil al imperiului „diavolului roșu” care a fost URSS-ul să le corecteze parțial și total în unele cazuri.

De asemenea, Moscova a trebuit să se autocorecteze, să recunoască totuși că refacerea Poloniei din 1918 n-a însemnat că s-a născut un copil monstruos al Tratatului de la Versailles, să consimtă la refacerea Poloniei, având însă toată grija ca aceasta să fie roșie și impunându-i același regim ca în URSS. URSS-ul și-a format un nucleu de armată polonă comunistă, care sub oblăduirea Armatei Roșii a pus

mâna pe puterea de stat, anihilând orice tentativă a guvernului polonez în exil la Londra și a Armatei Țării care a luptat alături de Anglia, SUA, Franța lui de Gaulle împotriva lui Hitler să se întoarcă acasă și să conserve regimul social și național interbelic. Adânc înfipte în solul patriei rămân Biserica Polonă Catolică, poporul polonez înzestrat cu spirit civic, politic pronunțat, care-și face datoria, subminează pe faze regimul comunist, dă lumii catolice și democrației pe Papa Ioan Paul al II-lea, care-și aduce contribuția la dărâmarea comunismului ateu din Europa. Moscova păstrează teritoriile polone anexate în 1939, dar mutând milioane de germani spre Vest, acordă Varșoviei așa-numitele teritorii recuperate, orașe și sate cu soluri bogate în minereu. În schimb, Moscova speră ca și în cazul României, că polonezii îi vor fi recunoscători că primind aceste teritorii nu le vor mai revendica pe cele din Răsărit și mai ales că, recunoscători fiind, vor accepta regimul roșu, URSS-ul fiind și devenind și garantul noilor frontiere de stat ale Poloniei.

Recunoașterea de către URSS a contribuției la victoria împotriva Germaniei s-a manifestat prin retrocedarea Transilvaniei de Nord și anularea Dictatului de la Viena din

august 1940, cât și prin decorarea Regelui Mihai I cu Ordinul „Victoria”, numai că Regatul României n-a fost „decorat” cu statutul de stat cobeligerant, ca, de pildă, Italia. Această deosebire reflectă deja o realitate, și anume, politic vorbind, Europa Occidentală, era ruptă de Europa Orientală, statele occidentale acționau după alte principii în dreptul intern și internațional, au recunoscut statutul de stat cobeligerant al Italiei mareșalului Badoglio, în pofida alianței Mussolini-Hitler și a locului mai modest decât al României ocupat de diviziile regale italiene în lupta contra lui Hitler și a Republicii de la Salo a lui Mussolini, eliberat de Skorzeny din închisoarea montană de la Gran Sasso, unde a fost închis după arestarea lui de către Rege. În schimb, URSS-ul acționa ca un adevărat ocupant, își impunea pe faze regimul politic unde ființa Armata Roșie și n-a acordat României acest statut. De asemenea, Regatul Italiei a devenit Republică prin Referendum, pe când Regatul României a devenit Republică prin presiunea tancurilor lui Stalin și a acoliților lui români, Dej și Petru Groza, care prin teroare, șantaj și amenințări l-au silit pe Rege să abdice și să lase loc unei forme de stat, a unei

republici care în fondul și conținutul ei era croită după modelul moscovito-comunist al lui Stalin.

În fond, indiferent de greșelile, bâjbâielile, alternativele alese de România, explicabile în condițiile modificărilor survenite pe arena internațională și a celui de Al Doilea Război Mondial, după care s-au orientat și alte state, pornind de la constatarea esențială și fundamentală că regimurile comunist și nazist sunt cele mai periculoase, mai abominabile regimuri din istoria umanității care și pe vreme de pace au provocat hecatombe de morți în curgerea imuabilă a timpului ce este și va deveni istorie, se impune, stă în picioare, adevărul ca Armata Regală Română are meritul că a luptat între august 1941–mai 1945 pe rând împotriva amândurora. Suntem convinși că specialiștii noștri în istoria contemporană română și universală se vor apleca mai adânc asupra acestei ecuații, o vor aduce la lumina adevărului și o vor demonstra-o cu multe argumente științifice și documentare irefutabile, analizând-o în perspectiva devenirii lucrurilor, a confruntării dintre bine și rău, dintre tiranie și democrație.

Contribuția URSS-ului la victoria contra Axei, jertfele grele ale poporului rus, sau mai precis ale popoarelor din

Uniune, în încheștarea cu hitlerismul, sunt și vor fi remarcabile, benefice și vor fi prețuite ca atare în istoria umanității; dar aceeași istorie nu va uita niciodată umbrele aruncate de regimul comunist sovietic și el vinovat de declanșarea celui de Al Doilea Război Mondial, de mutilarea unor state și popoare mici, de anexarea altora, de extinderea forțată a comunismului totalitar asupra multor state din Europa Centrală și Răsăriteană. Problema gravă a fost că Moscova roșie bolșevică a acționat și asupra victorioșilor (Polonia, Cehoslovacia) și asupra învinșilor (România, Bulgaria, Ungaria) în mod unitar, ștergând cu forțe militare brute pluripartitismul, regimurile parlamentare, anulând și etatizând proprietăți, distrugând societăți civile, biserici, libertăți religioase și cetățenești individuale și instaurând regimuri comuniste și atee. Gulagurile lui Stalin s-au transpus în aceste state în cadrul procesului de instaurare a regimului comunist unde comuniștii și lupii roșii mai mici, însuflețiti de marea lupoaică bolșevică de la Moscova cu care semănau perfect fiind croiți din aceeași făină, fără Dumnezeu, fără patrie democratică adevărată, aplicau principiul „cine nu e cu noi, e împotriva noastră”, își ucideau adversarii politici, îi

închideau sau îi deportau în URSS sau în lagărele de concentrare proprii. Dar aceste nenorociri și pete negre înscrise în istoria umanității se datorează regimului comunist totalitar, de ele nu se face vinovat poporul rus, căzut el însuși victimă cu milioane de cetățeni executați, concentrați în gulaguri, înfometate de tirania stalinistă. Poporul rus nu înseamnă Lenin, Troțki, Stalin, Molotov, Brejnev and Company, înseamnă și Pușkin, Lermontov, contele Tolstoi, Ceaikovschi cu a lui melodioasă Liturghie Ortodoxă, înseamnă Boris Pasternak, Soljenițin, Saharov, Rostopovici, care luați împreună au însumat și au format marele Samizdat rus ce a săpat adânc și ireversibil bazele regimului comunist.

Până atunci însă o ceață roșie, densă, ce părea că nu se mai ridică niciodată s-a așternut peste viețile a zeci și zeci de milioane de europeni, care și-au pierdut proprietățile și libertățile cetățenești individuale sau de grup, de partide, unii chiar bisericile și credințele moștenite de la strămoși. Mulți au fost destinați și forțați să devină „om de tip nou”, diferit de cel făurit de Marele Creator, menit să asculte ca un „sclav” modern de comandamentele ideologice ale regimului roșu. Regele Mihai I, nepotul întregitorului, este

alungat din țară, unii din părinții României Mari din 1918, șefi ai partidelor interbelice - Iuliu Maniu, Dinu Brătianu, Fluieraș, Jumanca, etc. - , generali și ofițeri din Armata Regală Română - Iacob Zadic și mulți alții - își sfârșesc zilele în închisori. Închisorile, deportările și execuțiile operează în toate statele din lagărul dominat de sovietici unde Europa Orientală este ruptă de cea Occidentală, democratică, clasică, liberă, prima fiind tiranizată, asiatică și dezeuropenizată.

Dar, minciunile și propaganda comunistă persuasivă, neîntreruptă, ce se dorea penetrantă în mințile oamenilor pe care dorea să le spele de adevăr, de evidențe și să le convingă de „superioritatea” regimurilor comuniste față de „imperialism”, erau infirmate pas cu pas, pe faze, în scurgerea imuabilă a timpului de Europa Occidentală, care-și conservă libertățile cetățenești, care nu uită că libertatea și setea de libertate este înnăscută în om, garantează proprietățile, respectă partidele, alegerile libere parlamentare și locale prin care popoarele își alegeau periodic guvernele, le controlau, funcționau pe baza unor economii libere, prospere, înzestrate cu tehnologii avansate. Oamenii cu nivel de trai decent, cu pașapoarte la

domiciliu, puteau să viziteze nestingheriți țările și civilizațiile umane pe plan global, inclusiv pe cele din lagărul socialist, pe când invers, fenomenul era rar în cele mai multe cazuri. Parafrazându-se dictonul „heureux qui comme Ulysse a fait un bon voyage”, despre cetățenii „liberi” comuniști se scria în epocă „heureux qui communists a fait un bon voyage”, afirmându-se într-o manieră ușor ironică un mare adevăr, și anume, că mulți europeni din „țarcul” roșu erau țintuiți acolo, pentru a nu călători, a nu vedea, a nu avea termene de comparație cu modul și nivelul de trai al semenilor lor din „iadul imperialist” și ei, cei din „raiul socialist”.

Unii dintre aceștia încercau cu disperare să treacă prin și peste fluvii, prin sârme ghimpate de granițe, pentru a scăpa din „raiul” roșu, cu scopul de a-și găsi și a-și croi un destin mai bun în lumea cu adevărat liberă din Occidentul european sau cel de peste Atlantic. Moștenirea roșie înregistrată de statele comuniste în comparație cu cele din Comunitatea Europeană, concentrate economic, militar, politic, ce promova aceleași valori democratice, în privința venitului pe cap de locuitor erau la un moment dat următoarea: „Romania 1.089 dolari versus Portugalia

8.521, Bulgaria 1.329 versus Grecia 7.689, Cehia 2.437 versus Belgia 21.815, Ungaria 3.009 contra Danemarca 27.485, Polonia 1.963 contra Germania 22.032, Slovacia 1.908 versus Irlanda 13.758 dolari”.

Dar și din interiorul lagărului socialist se operau mișcări de stradă pentru libertate, pentru ideea de Europă liberă și unită pe baza structurilor ei democratice, de mamă a democrației și a libertății, prin modelele Londrei, Parisului, ale Olandei, Belgiei, Suediei, Danemarcei, Italiei, care au constituit acea „inner Europa” cu economii prospere, regimuri parlamentare și constituționale. Muncitorii din Berlinul roșu protestează în 1953 pe străzi contra regimului comunist care în numele lor teroriza națiunea, le strigă rușilor ocupanți să plece acasă, mica Ungarie devine mare în 1956 când se luptă pentru libertate contra celui mai periculos și mai direct imperialism, cel roșu, rus; dar protestul și strigătul maghiar, plătit cu sângele, cu moartea ce deschide orizonturi spre viață și spirit liber, sunt rostite și percepute ca o dorință generală a tuturor statelor mici sau mijlocii aflate în situația ei. Cehoslovacia luptă și ea pentru libertate și europenism, studentul Palach își dă foc pentru viața liberă a națiunii

sale, protestând prin gestul său de ecou mondial împotriva Armatelor Roșii aducătoare de nenorociri, de tiranii de tot felul, naționale, colective și individuale. Polonia catolică prin clerul ei curajos blochează accesul Cezarului roșu la Sfântul Altar și prin capacitatea de organizare, de concentrare, de manifestare publică a unei națiuni înzestrate cu spirit politic și civic de excepție, rezistă în mod repetat, ritmic și penetrant regimului comunist, dă lumii și Bisericii Romano-Catolice universale, după chipul și asemănarea ei, un Papă ce devine, alături de Solidarnost, unul din groparii sistemului roșu. Românii își organizează sindicate libere, modeste ca număr, influență și putere, muncitorii de la Brașov se revoltă, Babeș urmează gestul lui Palach, arde și moare în numele libertății țării și națiunii sale. Anterior, în primii ani ai dictaturii proletariatului, frumoșii „haiduci”, partizanii din munți ai regimului legal monarhic parlamentar, care priveau încă în sus, spre cer și credeau cu tărie în triumful „Dumnezeu, Patria, Regele”, luptă, își sacrifică viețile în lupta contra tiraniei adusă în țară de tancurile lui Stalin, care pentru multe alte popoare și țări din zone ocupate de Armata Roșie devine un fel de „Hitler al II-lea”. Indirect, sau poate și direct, în scurgerea

timpului ce este și va deveni istorie, toate aceste mișcări de anvergură mai mare sau mai mică demonstau voința acestor națiuni de a deveni libere, de a se uni cu popoarele din Europa Occidentală, constituind tot atâtea strigăte spre „Fiat Europa”.

După căderea comunismului și a „imperiului diavolului roșu” care a fost URSS-ul, s-a democratizat geografia politică europeană, s-a refăcut unitatea germană de stat, rămasă neatinsă în 1918, dar distrusă în 1948-1949, ceea ce-l determină pe Willy Brant să rostească fericit „ceea ce a fost un întreg pășește și se dezvoltă din nou împreună”. Pe harta europeană reapar statele libere emancipate, renaște spiritul și testura statală din 1918 prin eliberarea Letoniei, Estoniei, Lituaniei din putregaiul măruntaielor comuniste și bolșevice rusești. În alte zone mai îndepărtate, extraeuropene, reapar statele Georgia, Armenia, Azerbaidjan și altele care în 1918 și-au proclamat și ele independența, dar au fost în scurt timp invadate și anexate de echipa Lenin-Stalin-Troțki and Company. Tot în virtutea unui principiu din 1918, cel al autodeterminării aplicat de majorități în privința apartenenței de stat, națiunea slovacă se desparte prin Referendum de Cehia, pe

cale pașnică și democratică, dar în fosta Iugoslavie, dominată de centralismul sârb ortodox al Belgradului, ce jignise interesele catolicilor din Croația și Slovenia se ajunge la războaie naționale grele și sângeroase și la intervenții internaționale pentru a opri genocidurile din Bosnia, Herțegovina, Kosovo. Probabil că unii au crezut și au sperat că fenomenele se vor extinde în zonă, uitând însă că fenomenul era specific în statele cu mai multe națiuni separate care se considerau diferite unele față de altele și nu în statele naționale unitare și indivizibile în care trăia o singură națiune alături de minorități etnice. Românii nu vor, nu pot sau nu sunt pregătiți să soarbă al doilea Milcov, Prutul, podul de flori nu devine pod de piatră, nu se aplică modelul german și ceea ce a fost un întreg între 1918-1940, pășește și se dezvoltă separat pe harta geografiei politice europene, figurând și existând două Românii, deși după declararea caducității Pactului Ribbentrop-Molotov aducător de nenorociri și războaie, cea de-a doua n-ar fi trebuit să fie decât partea răsăriteană a celei dintâi. Europeanii care acceptă această situație, credem că nu sunt conștienți că acționând astfel se înscriu inconștient în categoria Ribbentropilor și Molotovilor zilelor noastre, ca și

toți aceia care vor să refacă regate și imperii multinaționale din trecutul mai mult sau mai puțin îndepărtat.

După 1989, partidele politice democratice din România, deși adoptă ca formă de stat republica, străină de tradiția istoriei naționale române moderne, celei contemporane interbelice, dar și de cea antică și medievală, au meritul incontestabil că au modificat fundamental și radical conținutul, substanța Statului român de drept și democratic, prin elaborarea Constituției, amendarea ei cu principii ce garantează proprietatea, libertățile cetățenești, cu votarea unor legi comparabile cu cele europene în parcurgerea tuturor etapelor de reformă ce au permis intrarea țării în marea familie a Uniunii Europene. Acest lucru este valabil pentru toate partidele care între 1997-2007 au fost la putere sau în opoziție și au acționat în acest sens. Întrucât este de notorietate publică faptul că în România colaborarea cu UDMR-ul a devenit o metodă de guvernare, deputații, senatorii, miniștrii din această formație politică, și-au adus o contribuție remarcabilă la votarea și adoptarea legislației democratice și europene, ceea ce va rămâne în timpul de azi care este istorie și cel de mâine care va deveni istorie, ca un merit eminent

pozitiv, la care se mai poate adăuga faptul că mulți miniștri, deputați, senatori, cetățeni români de naționalitate maghiară din guvernele și parlamentele României de după 1989 s-au remarcat prin competență, seriozitate și sobrietate.

Această colaborare rodnică și mai ales intrarea în marea familie europeană este și trebuie să fie și în viitor cadrul de bază care să cimenteze armonia internă dintre cetățeni, dintre majoritatea română și minoritatea maghiară, între partidele democratice din țară, între România, Ungaria și celelalte 25 state membre UE ce-și îndeplinesc pe lângă destinele lor proprii și pe cele europene la care s-au angajat în momentele accesului în familia europeană păstrătoare a democrației, a bunăstării și a libertății cetățenești.

Transilvania, partea occidentală a României de azi, nu este Transilvania fără maghiari, multiculturalitatea și multietnicitatea constituie farmecul acestei părți de țară, ținutul, regiunea, județele secuiești sunt secuiești din punct de vedere etnic, lingvistic, cultural, al tradițiilor folclorice bogate, specifice, valoroase ce au răzbătut peste timpuri până în zilele noastre, dar din punct de vedere politic și

statal sunt ale României, ca și oricare județ sau regiune a țării. Considerăm că este și va fi o mare pierdere pentru România de azi și de mâine că ne-au părăsit sașii din Ardeal, șvabii din Banat, cu tradiții și culturi proprii, oameni harnici, pricepuți, competenți, eficienți în munca lor ce au constituit exemple bune și pentru români și pentru unguri în zonele mixte etnic și confesional. O democrație, o Uniune Europeană, sunt menite să apropie oamenii unii de alții, iar în statele membre majoritățile trebuie să fie protectoare și iubitoare față de minorități, iar acestea recunoscătoare și loiale statului care le garantează libertățile, proprietățile individuale și bisericesti, drepturile ce li se cuvin pe planul învățământului de toate gradele, reprezentativitatea proportională în administrația locală, în parlament și guvern. Această armonie și ecuație benefică trebuie să funcționeze neîntrerupt în democrația europeană și a statelor membre ale Uniunii Europene.

Dar această armonie și ecuație benefică este grav amenințată dacă la Cluj, în ziua de 15 martie 2011, cetățenii români de naționalitate maghiară, unul chiar membru al guvernului, afirmă în cadrul unei manifestații publice, de stradă, că „Székelyföld nem Románia”, sau dacă în alte

orașe, locuri și în alte zile de sărbători religioase maghiarii sunt duși la vechea frontieră de dinainte de 1918 dintre Regatul României Mici și Austro-Ungaria pentru a-și manifesta și alimenta nostalgia, a vărsa lacrimi după Ungaria Coroanei Sfântului Ștefan. Prin asemenea manifestații maghiarii se întorc în timp înainte de 1918, se reîntâlnesc cu maghiarii dintre 1940-1944 din Transilvania de Nord, sau vor să se atașeze strâns de declarația ungarilor din Cluj din decembrie 1918, care au susținut că nu recunosc hotărârile de la Alba-Iulia exprimate la 1 Decembrie 1918 de către majoritatea română de peste 2.800.000 de oameni. Oare dacă acum, în 2011, 2012, 2013, etc. se susține public că „Székelyföld nem Románia”, cine ne va garanta că în viitor nu se va afirma „Erdély se nem Románia”, pentru a reface ceea ce nu se mai putea reface, adică regatele și imperiile trecutului? Doresc oare maghiarii din Cluj și din toată partea apuseană a României, care este Transilvania, să se reîntâlnească în gânduri și simțiri cu spiritul dietei feudale de la Cluj din 1848, structurată pe castele privilegiate minoritare etnic, numite „status et ordines” care a votat uniunea Ardealului cu Ungaria? Sau, altfel spus, interpretând aceste atitudini în

șuvoiul curgerii timpului și al sintezei lucrurilor doresc ei sincer să se înscrie în șirul Ribbentropilor, Molotovilor, a lui Horthy, etc. care au dărâmat bazele Sistemului de la Versailles?

Nicolae Iorga afirma la vremea lui că până va fi ungar în Ardeal, ungarul își va face politica lui în Ardeal, drept pentru care până va fi român în Ardeal trebuie să-și facă și el politica lui în teritoriu. În 1922 în Parlamentul de la Budapesta s-au auzit voci care au afirmat că ungurii și Ungaria vor lupta în aer, în apă, pe pământ și sub pământ să distrugă consecințele și hotărârile Trianonului. Știa ce știa Iorga, deoarece istoricii de talia lui au intuiții fundamentale, văd sensuri adânci lăsate de secole de istorie de dinaintea lui, dar și consecințele îndepărtate ce se impregnează alte sute de ani, după el, în curgerea imuabilă a vremurilor și a timpului. Totuși, în ceea ce privește primul aspect al afirmației lui Iorga ce pune accent pe „blestemul” istoric că totul este bătut în cuie, că viitorul nu va schimba nimic între ungar și român privind Transilvania, nu credem că lucrurile trebuie să rămână în curgerea și evoluția lor în timp, așa cum le-a intuit marele istoric român și epoca lui. Popoarele nu trebuie să fie condamnate sau să se lase

condamnate să privească mereu înapoi spre trecuturi încărcate de lupte și conflicte, deoarece dacă aleg această cale pentru a străbate timpul, mereu cu capul întors înapoi, nu mai văd clar gropile, necazurile, crizele prezentului pe care sau peste care trebuie să treacă, să le depășească, pot cădea în groapă, sau riscă să-și frângă gâtul, să-și taie accesul în viitor la o viață pașnică și democratică. Uniunea Europeană de azi este mai mare decât fosta Austro-Ungarie, decât fostul Imperiu German (al doilea Reich, etc.), este așezată pe baze democratice, egale, fraterne. În această structură europeană, Austria, România, Ungaria ca și celelalte 24 state membre sunt iarăși împreună pe plan superior; și nu credem că românii și ungurii suntamnați să se urască veșnic – după rețeta lui Iorga – de acum și până-n vecii vecilor. Nu este bine ca ungurii să-și auto-întrețină nostalgia după regatul vechi, democratizarea și armonizarea geografiei politice europene pe baza statelor unitare și indivizibile, preluată și recunoscută de tratate internaționale și de Uniunea Europeană este și va rămâne ireversibilă. Nu are rost ca ungurul, în fiecare zi de 15 martie din anii aceștia și cei care vin să atace Trianonul și Tratatul din februarie 1947 de la Paris, pentru a tulbura

apele și a încerca să pescuiască în ape turburi ceea ce nu se mai poate pescui în cadrul Uniunii Europene de azi și de mâine. De aceea, sperăm că afirmația lui Iorga că până va fi ungar în Ardeal, acesta se va uita mereu înapoi, va duce sau va face în vecii vecilor politica ungară veche din teritoriile Ungariei Coroanei Sfântului Ștefan sau de pe vremea lui Horthy, nu va sta în picioare în zilele noastre și ale generațiilor de unguri și români de mâine.

În ceea ce privește a doua parte a afirmației lui Iorga, că și românul trebuie să-și aibă politica lui în Transilvania, aici nu mai avem nicio replică, nicio rezervă față de vorbele și ideile marelui istoric, deoarece românul și aleșii lui trebuie să vegheze cu ochi de Argus la păstrarea, conservarea și perpetuarea integrității statului român unitar și indivizibil, membru al Uniunii Europene. Privind lucrurile din această perspectivă merită să ne întrebăm ce au făcut, ce atitudine au luat autoritățile județene de la Cluj și guvernamentale române în ziua de 15 martie 2011 și în cele ce au urmat? Nu cunoaștem precis regulamentele care aprobă manifestațiile. Atâta știm că ele sunt aprobate de primar, dar nu știm sigur dacă primarul este obligat să și urmărească felul de desfășurare a manifestației pentru ca

aceasta, pe parcursul desfășurării ei, să nu primească un caracter antistatal. Principial vorbind, acest lucru trebuie stipulat în regulamente. Imediat ce s-a fluturat lozinca „Székelyföld nem Románia”, primarul trebuia înștiințat, acesta trebuia să informeze prefectul, reprezentantul guvernului în teritoriu, care, la rândul lui trebuia să raporteze urgent fapta ministrului de Interne și prim-ministrului în vederea luării tuturor măsurilor legale necesare în asemenea cazuri. Cand oamenii de stat, funcționarii înalți depun jurământ pe Constituție și pe legile țării, ei se angajează oficial, sub jurământ, să acționeze neabătut în primul rând pentru respectarea integrității de stat a României. În acest sens trebuia suspendată manifestația pașnică de la Cluj, din 15 martie 2011, organizatorii trebuiau anchetați și condamnați deoarece este clar, limpede ca lumina soarelui că nici măcar pașnic nu este admis și nu este legal să ataci public, în plină stradă, unitatea statului în care te bucuri de toate libertățile cetățenești, participi la guvernarea țării și la elaborarea legilor ei.

Clujul și România din 1918 până azi a moștenit de la statul ungar Universitatea de stat din 1872 la care au

studiat și s-au format generații de intelectuali români, unguri, germani, evrei, sârbi, etc., palate și biserici, statui, opere de artă de nivel european, fenomen întâlnit și răspândit în toată partea de vest a României, care este Transilvania multiculturală și multiethnică. Iată alte terenuri de cultură și civilizație ale trecutului menite să-i apropie pe români și unguri de existență și viitor, care, în aceste domenii, pot fi recunoscători moștenirii deținute de România ca stat succesoral al Austro-Ungariei.

Nu este oare păcat ca elementele de natură să-i apropie pe români de unguri să fie mereu subminate de manifestațiile de acest gen ținute cu ocazia zilei de 15 martie 2011? Dacă acest fenomen negativ persistă în timp, oamenii de stat români trebuie să-i pună capăt deoarece, potrivit unui vechi dicton latin „cine [vede și] tace, consimte” („qui tacet consentire videtur”). Istoria care este și învățătoare și judecătoare îi va pune la zid, le va damna memoria unor oameni de stat români, călcători de jurămintele, care se mărginesc să privească cu ochii mari, bulbucăți, tulburi, dar blegi, cum, sub nasul lor este pus sub semnul întrebării integritatea statului, fără să ia nicio măsură necesară și legală în asemenea împrejurări. Iar

dacă, și pe viitor, oamenii de stat români vor sta pasivi în fața unor evenimente de acest gen, ce în pofida spiritului timpului, tind să se repete, nu este exclus ca istoria să-i pună la zid, să le damneze memoria sau chiar să devină ei înșiși subiect de anchetă pentru a răspunde în fața instanțelor de judecată cum și-au respectat jurământul depus în fața lui Dumnezeu pe Constituția României și cum au apărat unitatea și integritatea statului. Credem cu tărie că Regele Ferdinand I Întregitorul, cel care a întregit vorba, jurământul cu fapta, este și încă va fi și în viitorul îndepărtat un exemplu demn de urmat, peste generații și vremuri, de către toți oamenii de stat de azi și de mâine. Acești conducători trebuie să corespundă, să sară, să prindă ștacheta ținută sus de Marele Rege, să facă față, nu fețe-fețe, moștenirii, conduitei și înaltei moralități naționale regale, să dea dovadă de respect față de sângele vărsat de soldații Armatei Regale Române care s-au jertfit pentru unitatea țării. Faptul că ei sunt republicani nu-i scutește cu nimic la îndeplinirea datoriei, a respectului față de marile împliniri din vremea Regatului, deoarece peste formă, aici este vorba de conținutul, substanța și viețuirea în timp a Statului român.

La puțin timp după 15 martie 2011, un grup de manifestați români din Cluj, s-au îndreptat spre statuia Crăișorului Avram Iancu, a cărui memorie și amintire binecuvântată a fost profanată tot de mâna maghiară, scandând lozinca „Afară, afară, afară cu ungurii din țară!”. Iată cum, vorba francezului „Les extremes se touchent”, iată cum se explică de ce în lipsa măsurilor legale de prevenire sau de pedepsire a atacatorilor unității Statului, se ajunge la alte formule incompatibile cu legea, cu pacea internă dintre cetățeni, cu spiritul european, ce conjugă, adună sentimentele și spiritele oamenilor, nu le disjungă și nu le învrăjbește unele contra altora. Oare preferă autoritățile de stat române să lase rezolvarea problemelor de acest gen pe seama mulțimilor desfășurate pe străzi, pentru a nu se implica și a scăpa de răspunderea competențelor ce le incumbă în asemenea cazuri? Dar dacă la asemenea manifestații s-a ajuns tocmai datorită faptului că autoritățile române au tăcut în mod laș și nepermis din punct de vedere legal? Credem că răspunsul la întrebare sau la dilemă este undeva la mijloc.

Noi ne exprimăm speranța ca pe viitor manifestațiile „pașnice”, publice, stradale, care incită contra unității

Statului, nu vor mai fi aprobate, sau dacă se produc vor fi reprimite, pedepsite pe bază de lege. Dacă nu se va renunța la atacuri de acest gen, aprobările unor demonstrații publice cu asemenea încălcătură periculoasă pentru liniștea și siguranța publică, pentru integritatea țării, trebuie să înceteze odată pentru totdeauna. Noi sperăm însă, că înșiși liderii maghiari, fie că sunt la putere, fie în opoziție, vor acționa ferm pentru ca în timpul manifestațiilor aprobate legal să fie cu desăvârșire excluse atacurile sau rezervele manifestate contra caracterului unitar și indivizibil al Statului român, pentru ca cetățenii de naționalitate maghiară minoritari să nu fie călcători de lege, să se poată bucura, alături de cetățenii români de naționalitate română majoritari, de toate drepturile prevăzute de Constituție și de lege. Viitorul comun în cadrele aceluiași stat român democratic și în Uniunea Europeană este și va fi mereu un îndemn la colaborare și armonie între majoritate și minorități și trebuie să conducă în timp la înlăturarea suspiciunii, a neîncrederii și a vrajbei între cetățeni, indiferent de etnie, naționalitate și confesiune. Zilele de 15 Martie pot fi celebrate cu condiția

sine qua non a înlăturării oricărui atentat de orice fel împotriva integrității de stat a României de azi și de mâine.

BIBLIOGRAFIE

Nicolae Iorga, *Istoria Românilor*, vol. X, București, 1939.

Ștefan Pascu, *Făurirea statului național român unitar*, vol. I-II, București, 1983.

Ioan Scurtu, *Monarhia în România, 1866-1947*, București, 1991.

Dan Berindei, *Societatea românească în vremea lui Carol I, 1866-1876*, București, 1992.

I. Russu-Abrudeanu, *România și războiul mondial*, București, 1921.

Ștefan Meteș, *Regele Ferdinand al României*, Cluj, 1925.

Marius Verbiceanu, *Viața și opera lui Ferdinand I*, Galați, 1929.

Cuvântări de Ferdinand I, Regele României, ediție îngrijită de Nae A. Vasilescu, Brăila, 1931.

Constantin Chirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României*, vol. I-III, București, f.a.

Maria, *Regina României. Povestea vieții mele*, vol. I-III, București, 1997.

Dumitru Suciu, *Monarhia și făurirea României Mari, 1866-1918*, București, 1997.

Idem, *Destine istorice. Români transilvăneni spre Marea Unire, 1848-1919. Studii*, București, 2006.

Idem, *Evoluția ideii de Europă Unită*, București, 2007.

Gelu Neamțu, *15 martie și românii ardeleni – 15th of March 1848 and the Transylvanian Romanians*, în *Angustia*, nr. 15, 2011, *Istorie-Sociologie*, Sf. Gheorghe, pp. 9-14.

ANUL 1918 ÎN EUROPA CENTRALĂ ȘI RĂSĂRITEANĂ ȘI UNIRILE BASARABIEI, BUCOVINEI ȘI TRANSILVANIEI CU ROMÂNIA. PRIVIRI COMPARATIVE, PERSPECTIVĂ ȘI RETROSPECTIVĂ ISTORICĂ*

Anul 1918 în Europa Centrală și Răsăriteană a încheiat în multe privințe secolul al XIX-lea, i-a rezolvat doleanțe și probleme de fond, a tranșat dileme și dispute vechi și a inclus într-o nouă geopolitică 115 milioane de europeni, din care 24 milioane erau minoritari, raportul dintre aceștia și majoritari fiind în general de 1 la 5, cu unele variații ca de pildă în cazul Poloniei și Cehoslovaciei 1 la 3 și în cel al României de 1 la 4. După unii acest proces uriaș era sau părea să fie pus în mișcare, în primul rând de forțele din adâncuri, de forțele morale și materiale ale mulțimilor majoritare ce constituiau națiunile moderne, dinamice și fortificate în realizarea destinului lor politic și statal ce pătrundeau în testurile și deciziile diplomației prin principiul autodeterminării naționale în virtutea

* Apărut în *Satu Mare. Studii și comunicări. Serie Istorie-Etnografie-Artă*, XXV/II, 2008, p. 155-171.

căruia fiecare popor avea dreptul să-și aleagă liber suveranitatea de stat și condițiile în care sau sub care doreau să trăiască. Acesta a fost adesea completat, cu principiul dreptului de rezistență, ce implica un element în plus, și anume, datoria națiunilor cucerite, conștiente, înzestrate cu spirit politic și național evoluat la nivelul și cotele anului 1918, de a zdrobi opresiunea și vechile state ale cuceritorilor și ocupanților de pretutindeni, exact în momentul când asemenea tăieri de nod gordian și evenimente de anvergură deveneau permissive și ajungeau pe masa de operație a istoriei.

Alte principii își făceau loc cu impetuozitate. Acestea veneau dintr-o lume nouă și propuneau unei lumi vechi, îmbătrânite sau considerate a fi ca atare, și poate și uimite, ca statele mici și mijlocii, independența și integritatea lor teritorială să fie respectate în mod egal cu cele ale națiunilor mari și puternice, coalițiile unor state sau grupuri de state împotriva altora și declanșarea unor noi războaie să fie excluse prin instituții internaționale în cadrul acelei „world save for peace and democracy”. Încep să se lămurească lucruri importante și anume, democrația pe plan național, ca și cea electorală sau parlamentară, se

bazează pe număr; deci, cei ce acceptă ca just raportul de 5, 4, 3 majoritare la 1 minoritar la scara 91 milioane versus 24 milioane, ca factor esențial în noua geografie politică și ordonarea teritorială a frontierelor de stat în Europa Centrală și Răsăriteană, ca și dreptul și accesul incontestabil și indivizibil al primilor la aplicarea principiului autodeterminării naționale prin proclamarea noilor state independente sau desăvârșirea unității de stat, după caz, ce decurgea din el, sunt democrați autentici, iar cei ce-l resping nu sunt democrați. S-a afirmat din ce în ce mai mult și mai clar că în numele mulțimilor minoritare ale naționalităților, nu se poate bloca făurirea sau completarea de către majorități a statelor naționale; iar până când, în cadrul lor vor exista majorități și minorități, se va guverna prin majorități, cu respectarea intereselor, proprietăților, a etniei, culturii, limbii, învățământului și confesiunilor minorităților, reprezentarea lor proporțională în organele legislative și executive de stat, principiul fiind inserat în voturile de la Chișinău, Cernăuți, Alba-Iulia, Praga și alte centre din Europa Centrală și Răsăriteană și preluat în tratatele speciale și de profil ale sistemului de la Versailles.

Anul 1918 în acest spațiu are însă consecințe și

ecouri puternic resimțite în întreaga perioadă interbelică și postbelică când, în primul caz, statele învingătoare și perdante și, colateral, prietenii și inamicii voturilor din 1918 și ai Sistemului de la Versailles se confruntă politic, diplomatic și militar, într-un climat european contorsionat, dominat de multe și diverse nostalgii, subtil manevrate de mari puteri interesate. În acest context realizările anului 1918 sunt distruse sau diminuate, pentru a fi revitalizate cu unele ajustări la începutul perioadei postbelice, care la rândul lor vor influența și vor impregna ecouri, modificări, realizări și răsturnări de situații în istoria recentă sau a zilelor noastre. Practic vorbind, anul 1918 dacă preia și rezolvă sau extinde realizările și sensurile unor transformări din 1859, 1866, 1877/8, 1881, cunoaște momentele lui de mărire și decădere, de continuitate și discontinuitate, de ajustări și reajustări, ceea ce ne determină să afirmăm că nu-l putem înțelege pe deplin și nici să-i evidențiem sau să-i măsurăm dimensiunile într-un sens sau altul dacă nu punem în ecuație situațiile și modificările survenite în anii 1939-1941, 1945-1947 și după 1989-1991, când s-au deschis perspectivele pentru completarea aceluși ciclu lung al istoriei care a fost, este și

va fi Europa Unită. Privit din această perspectivă anul 1918 depășește cu mult limitele, pragurile sau definiția de eveniment istoric de importanță majoră, fiind el însuși un proces istoric de sinteză, realizată de evoluția acestui spațiu european de-a lungul secolelor al XIX-lea și al XX-lea. *Este deci un an care nu începe și nu se termină atunci.*

Intrarea în război a SUA ca stat asociat Antantei în 1917 a venit ca o ploaie mănoasă după o secetă îndelungată și păguboasă, și victoria acesteia din 1918, primirile entuziasmăte ale președintelui Woodrow Wilson, forța cu care a penetrat principiul autodeterminării naționale nu numai la învingători, dar și la unele state și națiuni învinse au dimensionat personalitatea în psihologia colectivă care l-a privit și definit ca un fel de al doilea „Mesia” sau „Arbitru Suprem” la Conferința de Pace; spre el s-au îndreptat multe speranțe și acest aspect a fost puternic relevat în bibliografia istorică de specialitate. Fără a diminua rolul și locul avut de acest factor în trasarea noii geografii politice din Europa Centrală și Răsăriteană sau intențiile benefice de a organiza instituțional și la nivel internațional o lume mai adecvată și mai deschisă pentru sau spre pace și democrație, am simțit nevoia să ne

întrebăm mai mult sau mai puțin retoric: lumea veche, Europa și diplomația ei, câteodată privită de sus sau cu rezerve de Casa Albă, era atât de bătrână sau de îmbătrânită în inovații sau înnoiri din domeniul democrației naționale sau internaționale, încât era nevoită să învețe și să aplice numai și numai lecțiile venite și predate de peste mări și oceane de americani, fără să dețină idei, soluții sau chiar să atingă și să realizeze unii pași importanți în această direcție care i-a dovedit capacitatea și abilitatea de a-și face ordine în propria ogradă?

În afară de faptul că ideea făuririi unei lumi mai sigure pentru pace și democrație se întâlnește peste timpuri cu principii exprimate de unii europeni de talia lui Emmanuel Kant și Jean Jacques Rousseau și a altora și peste faptul că înșiși „founders fathers” s-au inspirat din ideologia europeană de la John Locke la Montesquieu, propunerile americanilor William Ladd (1778-1841) și Elihu Burrit (1810-1879) pentru înființarea unui Congres al Națiunilor menit să funcționeze în sensul conservării unei păci universale, au fost apreciate și acceptate de mulți membri ai elitei intelectuale și politice europene. Aceștia

împreună cu unii americani organizează la mijlocul secolului al XIX-lea Congresele Amicilor Păcii, unde se enunță idei și principii de mare rezonanță democratică omagiate și respectate în perioada interbelică de la tribuna Adunării Generale a Ligii Națiunilor de Aristide Briand și aplicate pe faze și trepte de mulți alți oameni de stat din perioada postbelică.

La Congresul Amicilor Păcii de la Paris, întrunit în mai 1849, Victor Hugo, partizan convins al făuririi Europei Unite, lansa un apel pe măsura geniului său când afirma: „Va veni o zi în care aceste două grupări imense, Statele Unite ale Americii și Statele Unite ale Europei, plasate una în fața celeilalte, întinzându-și mâna pe deasupra mărilor, schimbându-și produsele, comerțul, industria, artele și geniile, defrișând globul, colonizând deșerturile, ameliorând creația sub privirile Creatorului și combinând întregul, va obține fericirea tuturor prin cele două forțe infinite: fraternitatea oamenilor și puterea lui Dumnezeu". În iunie 1848 din Congresul de la Praga se lansează un apel spre federalizarea Europei, iar programele națiunilor nemaghiare și negermane majoritare propun între 1848-1851 federalizarea sau elvetizarea Monarhiei Habsburgice

care cu această structură, situată la mijlocul continentului, ar fi putut să constituie un pas important spre acest scop, fenomen receptat ca atare și de unii democrați din Europa Occidentală. Sinteza de gândire euro-americană sau euro-atlantică amintită anterior era însă mai aproape de cer decât de pământ în acei ani, dar ea părea că se apropie de pământ în anii 1917-1918 când SUA se implică în Primul Război Mondial alături de Antantă și aliații ei.

Europa însă a operat în stil propriu modificări ale geografiei geopolitice pe baza principiului naționalităților prin războaie și tratate când între 1859-1866-1870-1871 istoria italiană și germană devine a Italiei și a Germaniei ca state naționale unitare și independente. Piemontul se aliază cu Franța, câștigă alături de ea victoriile de la Magenta și Solferino și Lombardia în 1859, plebiscitele din 1860 și insurecțiile garibaldiene din 1861 completează Italia cu Modena, Parma, Toscana, Romagna și Neapolul, iar Italia în această structură se aliază cu Prusia în 1866 și, deși înfrântă pe mare și pe uscat lângă insula Lissa și a doua oară la Custoza, obține Venetia, după care trupele regale italiene intră în Roma în 1870 transformând-o în capitala noului Regat. Puternica Prusie zdrobește Austria în

1866, după ce în 1864 obține alături de ea Holsteinul și Schleswigul, o exclude momentan din lumea germană pentru a o proteja ulterior decenii de-a rândul, realizează la nord de Main prima fază a unității naționale, iar după zdrobirea Franței în 1870-1871 și pe cea de a doua din partea sudică, procesul fiind umbrit și supraîncărcat de anexarea Alsaciei și Lorenei și de „moștenirea” poloneză, aceste probleme rămânând să fie rezolvate în viitor tot în stil european și cu precădere prin războaie.

Înfrângerea Rusiei în 1856, desființarea protectoratului exclusiv și periculos al acesteia asupra Principatelor Române și înlocuirea lui cu garanția colectivă europeană în care fostul protector ocupă poziții egale cu Franța, Anglia, Prusia, Piemont și Imperiul Habsburgic, le asigură autonomia internă sub scutul căreia în 1859, paralel cu italienii, românii de peste Carpați realizează cu sprijinul garanților amici ce anihilează opoziția celor inamici ai principiului Unirii, Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești. Dubla alegere a lui Cuza este sprijinită de Piemont, Franța, Rusia, Prusia, Anglia; iar după înfrângerea Austriei la Magenta și Solferino este acceptată și de aceasta și de puterea suzerană Turcia, rămasă singură

și izolată. Între 1859-1861 Cuza face naveta între cele două guverne și parlamente de la București și Iași, reunite la 24 ianuarie 1862 și în 1863 și 1864 se realizează reformele ce n-au putut fi îndeplinite în 1848 când rușii și turcii ocupă Principatele. Puterile garante inamice principiului Unirii introduc însă restricția gravă că unirea guvernamentală și legislativă este valabilă doar pe timpul vieții lui Cuza, Rusia părăsește vechea atitudine și între 1863-1866 manevrează să rupă Moldova de București, elaborează planuri de ocupație tripartită a Principatelor Unite, cu scopul de a reanexa Cahul, Bolgrad și Ismailul și de a redeveni țară riverană la Dunăre.

În aceste condiții se revitalizează Programul Divanurilor Ad-hoc din 1857 care a stat la baza formării României moderne mai mult decât cel din 1848. Plebiscitul și votul din Adunarea Constituantă din 1866 reiterează votul din 1857, aprobă și instalează la București Dinastia străină ereditară în persoana prințului constituțional Carol I, intrigile interne și externe cad, Principatele Unite devin în mod oficial România. De acum, istoria română sau a românilor devine istoria României ca stat modern și dinamic ce își caută și își realizează pe etape destinul.

Aceasta nu mai este viageră, nu funcționează doar pe timpul vieții unui om și intră în testura diplomatică, politică și militară europeană ca o permanență ce-și caută drumul spre realizarea destinului său național. Prinții români aleși când pe 7 ani când pe viață, dar mereu schimbați de imperiile limitrofe, n-au cunoscut ereditatea care era în măsură să atenueze convulsiile interne și să asigure o continuitate, o poziție mai solidă în exterior, au votat în 1857 și au susținut și clupă aceea instalarea prințului străin constituțional și ereditar, ca și prințul Cuza, conștient că fără aplicarea integrală a Programului din 1857 și aducerea unui prinț străin dintr-o mare dinastie europeană ereditară, Principatele Unite nu scăpau de marasmul în care se zbăteau pe plan intern și european. Reflectând asupra areopagului european de 7 state întrunite la Congresul de Pace de la Paris și a impactului hotărârilor sale în zonă, D. A. Sturdza afirma: „Războiul Crimeii și consecințele sale au pus în mișcare toate puterile vii ale statelor și popoarelor europene și au creat o situație foarte favorabilă pentru cei mici și slabi, apăsați de împrejurări nenorocite și înapoiați în civilizație”. Prin sinteza europeană dintre ocrotirea oferită de garanți, Franța

imperială, Prusia, Italia, Anglia, și doleanțele votate de români la 1857 și 1866, când Italia se completa cu Veneția, și Austria era exclusă din Confederația Germană, acceptate prin politica faptului împlinit și de Turcia, Austria și Rusia, principiul naționalităților se dovedește a fi ireversibil și la nordul Dunării și se încadrează în noua geografie politică din acest spațiu, în armonie cu celelalte state din acest spațiu european.

România Mică nu poate obține însă independența de stat pe cale diplomatică și prin neutralitate de la puterile garante occidentale și cea suzerană și se aliază cu Rusia contra Turciei în 1877/8, obținând Dobrogea, Delta Dunării, Insula Șerpilor, Independența de stat recunoscută pe etape între 1878-1880 și devenind Regat în 1881. În 1878, Europa, întrunită într-un alt Congres european, la Berlin, acordă Rusiei Basarabia de Sud, pe care o luase deja la San-Stefano. Bosnia și Herțegovina intră sub administrația Austro-Ungariei, Insula Cipru sub a Angliei, tot procesul fiind controlat de marile puteri europene interesate care recunosc și Serbia și Muntenegru ca state independente și Bulgaria ca stat autonom cu unele limitări față de deciziile Congresului de Pace de la San-Stefano, ce-i acordase un

teritoriu prea mare prin deciziile singulare ale Rusiei. Regatul României, frustrat de pierderea Basarabiei de Sud, se aliază cu Austro-Ungaria și Germania contra Rusiei între 1883 și 1914, Berlinul, Bucureștiul, Viena și Budapesta urmând să se apere împreună în cazul unui atac al Moscovei.

Destinele națiunilor mici și mijlocii din Europa Centrală și Răsăriteană au fost puternic influențate de cele două mari puteri terestre, Rusia și Germania, devenită după 1879 aliata Austro-Ungariei. Polonezii își pierd statul anexat de ruși, austrieci și prusaci, letonii, lituanienii și estonii sunt încadrați în Imperiul Rus dar administrați pe plan local de baronii baltici germani, Finlanda este încadrată în Rusia, multă vreme cu o puternică autonomie de stat, cu legislație, administrație de stat și chiar armată proprie în virtutea principiului lui Alexandru I că legătura dintre Marele Ducat al Finlandei și Rusia este stabilită doar prin țar, respectat o vreme și de urmașii săi, apoi abandonat după decenii prin legile Dumei care introduc și copleșesc mica Finlandă cu funcționari ruși și-i pregătesc rusificarea. La izbucnirea Primului Război Mondial în sânul acestor

națiuni apar orientări și grupuri ce manevrează tactic între marii beligeranți, unii considerând că Rusia fiind prima primejdie trebuia să te aliezi cu Germania, alții dimpotrivă, o plasează pe aceasta ca primul dușman și se orientează spre Rusia. Letonul Goldmanis formează batalioane de elită în armata imperială rusă care luptă contra Puterilor Centrale, pe când alți letoni se opun Moscovei imperiale care transferă forțat spre est țărani letoni pentru a nu fi înarmați și folosiți de germani și austro-ungari contra ei. Polonezul Dmowski la Paris orientează politica împotriva Puterilor Centrale, acasă Pilsudski și Haller contra Rusiei organizându-se un Consiliu de Regență și un guvern în Polonia Congresului de la Viena, devenită după 1831/1832 simplă provincie rusească. În scurt timp, desfășurarea evenimentelor a dovedit că polonezii, balticii nu erau nici proruși, nici progermani, ci ei înșiși, după deciderea victoriei, își vor concentra forțele pentru independența patriei lor.

În Regatul României Mici s-au conturat tot două orientări: una pentru menținerea vechilor alianțe cu Centralii, eliberarea Basarabiei, acordarea Bucovinei de către o Austrie recunoscătoare și eventual obținerea

autonomiei Transilvaniei, cealaltă pentru alianța cu Antanta și eliberarea Transilvaniei, Banatului, Crișanei, Maramureșului și Bucovinei. În 1916 tratatele politice și militare cu Franța, Anglia, Italia, Rusia duc la declanșarea Războiului de Eliberare și de Întregire Națională, în 1917 SUA se asociază cu Antanta și de fapt destinele românilor vizați sunt trecute sub cupola euro-atlantică ce se va dovedi, după lupte grele și de proporții, victorioasă contra Puterilor Centrale. Reprezentanții celeilalte orientări, prin vocea dură a lui Carp, reproșează regelui Ferdinand I, lui Brătianu și Take Ionescu politica faptului împlinit, o aventură periculoasă ce va contribui la accesul Rusiei spre Bosfor și Dardanele, fapt deosebit de periculos pentru toate națiunile din zonă, iar lupta contra Hohenzollernilor pe care nu i-a mai învins nimeni de la Napoleon I încoace era iresponsabilă și punea în pericol ființa statului român. Brătianu replică că armata regală română putea fi învinsă de cea imperială germană, dar marile puteri ale Antantei erau capabile să obțină victoria împotriva acesteia și România va obține teritoriile cu majorități etnice românești din Austro-Ungaria, dând exemplul Italiei care deși înfrântă în 1866

a obținut totuși Veneția. Suveranul nu neagă primejdia rusă în viitor, dar afirmă că o Românie nu de 7 milioane, ci de 12 milioane de locuitori, va face față în condiții mai bune situației, iar o Rusie prietenă ajunsă la Strâmtori era preferabilă unei Rusii inamice. Tratatul din 1916 și Războiul declanșat atunci constituie faza definitivă a realizării destinului României Mici de a fi un „Piemont național al tuturor românilor” și acest fapt esențial în ultimă instanță ireversibil, în acei ani, își are continuitatea lui, în pofida sorții mereu schimbătoare a bătăliilor de pe frontul național care au impus discontinuitățile de la Focșani și Buftea - București. Antanta nu putea încuraja, nici binecuvânta săvârșirea „păcatului” semnării păcii separate de către România. Tratatul devine caduc din acest punct de vedere, dar marile puteri învingătoare iartă „păcatul”, România se ridică și este încurajată să se ridice din nou în picioare redevenind stat beligerant și asociat taberei învingătoare. Antanta menține esența și spiritul Tratatului din 1916, adică eliberarea Transilvaniei și a Bucovinei și Unirea lor cu țara, ci limitări de ordin strategic, de altfel firești, și anume frontiera cu Ungaria

nu avea ce căuta la porțile Debreținului și nici cea cu Regatul Sârbo-Croato-Sloven la o distanță de lovitură de tun de Belgrad. De-altfel, Antanta n-a permis nici Beogradului să-și fixeze frontiera pe Mureș și să ia tot Banatul.

După Mărăști, Mărășești și Oituz suveranul reiterează în fața soldaților săi explicațiile privind motivele și rațiunile intrării statului liber în război: „Se încheie anul de când credincioși neamului am declarat război Austro-Ungariei. De atunci ne aflăm în luptă cu Germania și aliații ei. Războiul nostru nu porni din dorința de cucerire. Viața și roadele muncii voastre ne-au fost prea scumpe ca să ne fi gândit la risipa lor în scopuri deșarte. Războiul nostru este un război sfânt. A nu-l fi declarat ar fi fost o îndoită trădare: față de înaintașii noștri și față de șirul generațiilor cari vor să vie". Regele a afirmat că în 1916 situația națională și internațională devenise de așa natură încât era cât se poate de limpede că ori România va izbuti să înfigă steagul la vest de Carpați, ori se va stinge viața românească și la est de Carpați. Suveranul a garantat că fiii și fiicele celor căzuți, ca și supraviețuitorii Războiului de Întregire și Eliberare Națională și toți cei îndreptățiți vor fi împroprietăriți, vor

primi drepturi politice largi și și-a exprimat speranța că cei ce luptă pentru unitatea neamului vor avea parte de gratitudinea și recunoștința tuturor românilor care le va însoți memoria peste timpuri.

În anii neutralității americane, Woodrow Wilson mediază și propune părților beligerante pace fără victorie și fără înfrânți despre care nimeni nu știe cum, când și pe pielea cui s-ar fi semnat, dar Antanta europeană i-a atras atenția prin Nota din 10 ianuarie 1917 că nicio pace nu va fi semnată fără ca Franța să primească Alsacia și Lorena, România Transilvania, Bucovina, Banatul, Italia Trentino, Serbia teritoriile cu majorități iugoslave din Austro-Ungaria și fără reconstituirea Poloniei. SUA a declarat război numai Germaniei imperiale și militarismului ei care și-a împins vasala, Austro-Ungaria, în conflict, președintele precizând că lupta nu se duce și cu poporul german pe care îl respectă. În cercuri mai restrânse afirmă că după ce acordă împrumuturi financiare enorme Antantei, aceasta fiindu-i îndatorată, SUA îi va impune condițiile ei de pace, tocmai prin statutul ei de asociat care-i va permite să-și conserve libertatea de a arbitra și de a demonstra că americanii au și alte scopuri în război decât puterile

europene „bătrâne” și „egoiste”. În această fază a diplomației americane care se bate numai cu Germania, ce nu respectă libertatea mărilor și-i scufundă cetățenii, Lansing nu-l primește pe slovacul Stefanik în calitate la care ținea cel mai mult, de vicepreședinte al Consiliului Național Cehoslovac de la Paris, ci doar în aceea de ofițer al armatei „asociate” franceze. El își ceartă subordonații pentru faptul că nu l-au prevenit că Vasile Lucaciu nu este român din România, altă asociată a SUA, ci din Austro-Ungaria cu care Casa Albă nu era în război deoarece dacă ar fi știut acest lucru nu l-ar fi primit pentru a nu comite un „păcat” diplomatic. Totuși un „expert” l-a prevenit să fie atent și rezervat față de un popă catolic nesincer, „corupt”, care și-a încălcat propriul statut și celibatul și are un copil. Expertul nu știa prea multe lucruri nici despre români, nici despre statutul preoților uniți care spre deosebire de preoții catolici nu trebuiau să fie celibati.

Regele Ferdinand, retras cu armata și guvernul la Iași, i-a cerut lui Wilson să sprijine oficial unirea Transilvaniei, Banatului și Bucovinei cu Regatul, dar răspunsul tot oficial, a fost că guvernul SUA va sprijini refacerea României în frontierele din 1916 și-l va susține

financiar și economic și după război.

În toamna și iarna anului 1917 și începutul lui 1918, situația României, privată de tezaurul ei de stat, având resurse secătuite, amenințată și jefuită de bolșevici care doresc să lichideze Dinastia și guvernul legal de la Iași, se agravează. Prezan și Rasoviceanu reprimă anarho-bolșevicii din Iași, iar după luptele de la Galați, Pașcani și din alte locuri, trupele dominate de aceștia sunt scoase din Moldova. Bolșevicii ocupă Chișinăul,ucid unii lideri români care nu se adăpostesc la timp (Hodorogea, Murafa), dar trupele generalului Broșteanu din Divizia XI-a, trimiși de Rege și de Brătianu în ianuarie 1918 îi alungă din oraș, Sfatul Țării proclamând în primă fază independența Republicii Moldova la 24 ianuarie, înzestrată cu guvernul condus de Daniel Ciugureanu, după care la 27 martie/9 aprilie republica și independența ei dispar prin votul aceluiași for care unește Basarabia cu Regatul României. Procesul a fost încurajat într-un spațiu geopolitic controlat de Germania și Austro-Ungaria, care mergând pe linia tradițională a împingerii României spre Răsărit și a combaterii iredentismului românesc spre Apus, urmărea să se asigure în afară de forța și puterea proprie, că

Transilvania va rămâne Ungariei, întărită pe linia Carpaților cu 170 de sate, și Bucovina Austriei, România urmând să constituie și un fel de cămară sau chelar de aprovizionare cu grâne a Germaniei imperiale după modelul Ucrainei. 88 de voturi pentru, 3 contra și 36 de abțineri privind Unirea Basarabiei cu România, reflectă corect proporția etnică dintre 1.810.000 de români, 330.000 de ruși, 210.000 bulgari și găgăuzi, 75.000 de germani și 270.000 de evrei din Basarabia. Pacea de la Buftea-București, semnată de guvernul Marghiloman, era pe plan mai mic un fel de Brest-Litovsk românesc.

Independența Finlandei, deși recunoscută formal de bolșevici, este grav amenințată, deoarece Lenin și Stalin precizează că principiul independenței și autodeterminării naționale, de care au făcut atâta caz în teorie, nu trebuie să servească burgheziilor, ci doar cauzei socialismului și a clasei muncitoare. Moscova roșie prin intermediul comuniștilor finlandezi Manner și Kuusinen și al gărzilor roșii, sunt îndemnați să pună mâna pe putere, să înlăture parlamentul în care bolșevicii ieșeau mereu minoritari și să proclame intrarea Finlandei, unde staționau încă 40.000 de soldați ruși, într-o Federație de Republici sovietice.

Comuniștii finlandezi și ruși declanșează un măcel intern, încercând prin teroare și frică să-și realizeze scopul. Dar, Finlanda reală și nu închipuit independentă reușește prin armata condusă de bravul baron Gustav Mannerheim ajutat de unele unități germane să reprime insurecția bolșevică internă, și intră triumfător la 16 mai 1918 în Helsinki, această zi devenind a doua zi a „Independenței”, după cea din 6 decembrie 1917. Luptele au fost grele, au durat 4 luni, după care comuniștii finlandezi luați prizonieri, considerați trădători de patrie și găsiți vinovați de jafuri, incendii și omoruri, sunt condamnați la moarte de curțile marțiale și executați (8.000 de cazuri). Estonia, autonomă la început, și-a ales un Parlament care a investit guvernul condus de Constantin Päts, dar după încercarea nereușită a unei lovituri de stat bolșevice, efectuată după modelul de la Petrograd, Parlamentul votează la 28 noiembrie 1917 ruperea oricărei legături cu statul rus. Bolșevicii ruși nu se lasă, pun imediat în funcție guvernul comunist al lui Jan Anvelt, atacă țara și-și instalează prietenul de ideologie și de clasă la Tallin. Parlamentul cere ajutor german la 28 ianuarie 1918 dar înainte de a ajunge nemții în capitală, comuniștii s-au retras din Tallin la

ordinele lui Lenin și Troțki, care tratau cu Berlinul încheierea păcii; Guvernul legal este reinstalat și Estonia își proclamă formal Independența de stat. Germania nu acceptă în acest caz un stat eston independent, nici baronii baltici și etnia germană nu-l doreau, execută pe Juri Vilmus, arestează pe Päts și pe alți lideri estoni, iar cei ce au scăpat, s-au retras în exil. Estonii și letonii erau programați și înainte și după Brest-Litovsk să constituie un Ducat protejat de Kaiser, care în calitate sa de Rege al Prusiei constituise și înainte protectorul clasic al baronilor de aici. Formula este votată de un Landesrat comun întrunit la 16 februarie 1918. Congresul și Consiliul Național lituanian proclamă și el independența statului, Germania impunând și o alianță perpetuă a Lituaniei cu Berlinul. Puterile Centrale își impuneau astfel geografia politică în această zonă, instituind în majoritatea cazurilor mai degrabă state marionetă decât state cu adevărat independente.

Dinastia legală a României este salvată, în pofida propunerii de instalare pe tron a lui Iosif de Habsburg. Rămâne și un nucleu al Armatei Regale Române care protejează votul de la Chișinău și cel de la Cernăuți, dar Regele Ferdinand, Regina Maria, echipa demisă a lui

Brătianu, Take Ionescu, care se strecoară și se retrage la Paris unde este trimisă sau repudiată și Misiunea Aliată, nu-și pierd speranțele în victoria finală a Antantei. Regina Maria i-a scris Regelui George al V-lea: „Englezii tăi îți vor spune cum am luptat până la sfârșit, chiar când se dăduseră învinși toți ceilalți, cum am încercat să măntuiesc ce nu se poate măntui, cum n-am pierdut niciodată nădejdea, cum eram gata să primesc orice jertfă și să înfrunt orice primejdie. Dar totul a fost în zadar. Norocul a fost împotriva noastră, nicio singură împrejurare nu ne-a venit în ajutor. Povestea e prea lungă ca să ți-o scriu, alții ți-o vor spune, și tu, acolo departe unde e izbânda, vei putea lucra pentru noi care am încercat să luptăm pentru voi. Vei lupta și vei învinge, și în ziua biruinței să nu uiți ... ”.

SUA declară după Caporetto război și Austro-Ungariei, dar dintre cele 14 Puncte, cel de-al 10-lea enunță numai principiul respectării autonomiei naționale a tuturor popoarelor Austro-Ungariei, ceea ce însemna că Washington-ul era la nivelul programelor federaliste negermane și nemaghiare enunțate în urmă cu 60-70 de ani; Nikola Pasič a afirmat că în acest mod Primul Război Mondial nu va fi „un război pentru a termina toate

războaiele" - cum visau americanii - ci va lăsa loc altuia până când Monarhia întreagă va fi destrămată. Beneș atrage atenția că nu există furie mai mare pentru oameni decât atunci când „se simt trădați de profetul lor”, iar Masaryk, aflat încă la Kiev, combate Punctul 10 într-o scrisoare adresată direct lui Wilson, pe adresa căruia sosește o replică a românilor din Paris, că autonomia propusă de el însemna de fapt dominarea exercitată de minoritatea de 19 milioane de austrieci și unguri asupra majorității de 30 de milioane de negermani și nemaghiari. Beneș, bănuiește în plus că Wilson putea să-l influențeze și pe Lloyd George să renunțe la eliberarea până la independență a unor națiuni din Europa Centrală și Răsăriteană, iar alt ceh, Cirko Božinov califică actul ca un „eșec moral” dublat de o „greșală diplomatică și militară”. Alții constată că asemenea greșeli șochează „legenda wilsoniană” fără s-o distrugă, sperând în corectarea lucrurilor și îndrumarea lor spre independență. La 29 mai 1918 Secretariatul de Stat anunță că guvernul american a urmărit cu interes lucrările Congresului Raselor (Națiunilor) Așuprite din Austro-Ungaria de la Roma (aprilie 1918) și aspirațiile naționale ale Cehoslovaciei și iugoslavilor spre libertate au câștigat

simpatia acestui guvern. Declarația înregistrează un anumit pas înainte, dar de la simpatie până la recunoașterea libertății rămânea oricum o oarecare distanță, erau necesare noi lămuriri și se așteptau declarații similare cu cea privind Polonia, a cărei refacere ca stat pe teritoriul său etnic a fost recunoscută de la bun început de Casa Albă.

Discuțiile dintre Masaryk și Wilson, unele atitudini din Congres, actul din 2 septembrie, marea manifestație de simpatie și mulțumire față de SUA din 15 septembrie 1918 organizată de personalitățile politice de seamă ale unor națiuni din Europa Centrală și Răsăriteană, Masaryk, Pederewski, Stoica, Bevione, Hinkovic, Hordoș și alții, concentrați în Uniunea Democratică a Europei de Mijloc, și-au dat roadele lor și au limpezit apele. La 2 septembrie 1918 actul de recunoaștere a beligeranței Consiliului Național Cehoslovac, aprobat de Președinte, devine act oficial, parte componentă a diplomației americane, este trimis misiunilor diplomatice și înaintat în 3 septembrie de Lansing personal lui Masaryk. În act, guvernul american constată că cehoslovacii și-au organizat corpuri de armată pe frontul de război, conduse de ofițeri de naționalitatea

lor, care luptau contra Austro-Ungariei și Germaniei, urmărind să obțină independența, au conferit autoritate politică supremă Consiliului Național Cehoslovac. Ca atare, guvernul american recunoaște că există o stare de beligeranță între cehoslovacii astfel organizați și Germania și Austro-Ungaria, considerând Consiliul Național Cehoslovac guvern beligerant de facto, înzestrat cu autoritate proprie, care-l îndreptățește să conducă afacerile militare și politice ale cehoslovacilor. SUA intră oficial în alianță cu acest guvern de facto de acum recunoscut, cu scopul de a continua lupta împotriva inamicilor comuni: Austro-Ungaria și Germania. Casa Albă acceptă și proclamă formal libertatea și unitatea iugoslavă, fără să precizeze că recunoaște direct și separat Comitetul Iugoslav al lui Trumbic, venit la Washington, deoarece nici asociații mari europeni nu l-au ratificat ca atare, dar precizările legate de Comitetul Cehoslovac au fost fără îndoială inspirate după modelele britanic și francez.

Aceste decizii au întârziat până la această dată întrucât o bună bucată de vreme SUA și unele state ale Antantei au dus tratative secrete repetate cu Austro-Ungaria pentru a o desprinde și disocia de Germania

printr-o pace separată. Dar toate tentativele au eșuat deoarece Monarhia a pus accentul în acel timp pe pace generală, neîndrăznind sau nedorind cu adevărat să se despartă de puternica Germanie. În noile condiții, notele recente ale lui Burian privind începerea negocierilor de pace pe baza celor 14 Puncte sunt sortite eșecului, contele Iuliu Andrássy-junior trimis în Elveția nu este primit de diplomații britanici și francezi, decât dacă ar fi venit nu în calitate de negociator, ci de capitulard fără condiții. Contele Tarnowski nu este nici el acceptat de americani și negocierile germane și austro-ungare prin canalele diplomatice ale Sfântului Scaun eșuează și ele. Manifestul din 16 octombrie privind federalizarea părții occidentale a Monarhiei, elaborat și în speranța că „Wilson va putea fi influențat să accepte propunerile lui Burian nu mai au efect nici în exterior, nici asupra popoarelor vizate.

În răspunsul către Viena, Wilson a precizat la 18 octombrie că din moment ce SUA a recunoscut Consiliul Național Cehoslovac ca guvern beligerant de facto și de asemenea și-a dat acordul față de aspirațiile de libertate ale iugoslavilor, cele 14 Puncte nu mai corespundeau noii evoluții a lucrurilor și nu mai putea fi vorba de autonomiile

popoarelor din Austro-Ungaria ca bază a păcii. Președintele se simte obligat și onorat să insiste că în această problemă nu el, ci aceste popoare erau îndreptățite să-și exprime aspirațiile și propriile concepții despre drepturile și destinele lor ca membri ai familiei națiunilor libere. Wilson a afirmat că Austro-Ungaria era o cocioabă putredă, susținută pe toate laturile sau părțile ei de proptele care trebuie înlăturate pentru ca întreaga clădire să fie demolată.

Consiliul de la Paris devine guvern cehoslovac, Kramář Karl vine la Paris pentru consfătuiri, se întoarce acasă prim-ministru, Eduard Beneš este ministru de externe, Stefanik ministru de război dar este departe, în Rusia bolșevică și se ocupă de repatrierea Legiunii Cehe. Adunarea de la Turcsansky Sviaty Martin declară la 28 octombrie că toate partidele slovace acționează pe baza principiului președintelui Wilson, că poporul slovac își ia soarta în propriile mâini, parlamentul ungar nu-l mai reprezintă nicăieri și este parte a poporului cehoslovac pe baza unei independențe complete. În același spirit au fost pronunțate cu zece zile înainte în Parlamentele din Viena și Budapesta declarațiile cehului Stanek, slovenului

Korošek, polonezului Ignacy Dacsynski, slovacului Iuriga. Unii minoritari cer în Adunare garanții mai solide, o autonomie mai pronunțată pentru slovaci sau chiar o unire de probă de 10 ani, dar sunt respinși de majoritate.

Ulterior, prin Declarația de la Pittsburg, semnată și de Masaryk, se cere un parlament local, ca garanție a respectării doleanțelor slovace în funcționarea statului. Încercările din 1919 a unor slovaci ultraautonomiști de a obține direct de la Conferința de Pace o autonomie puternică sau un plebiscit separat pentru Slovacia, susținute la Paris de părintele Hlinka și părintele Jehlička, au eșuat și la cererea Delegației Cehoslovaciei cei doi au fost arestați de poliția franceză și expulzați.

Conflicte grave au apărut între Nikola Pašić, prim-ministru al Serbiei, care dorea centralism în noul stat pe baza ideii Serbiei Mari, și croatul Ante Trumbić, Președintele Comitetului Iugoslav de la Londra, care milita pentru o federație reală și egală de state. Pašić dorea ca Marile Puteri aliate să-i recunoască dreptul exclusiv de a-i elibera pe slavii din Austro-Ungaria, iar Trumbić le cerea să recunoască oficial Comitetul Iugoslav de la Londra ca unicul purtător de cuvânt al iugoslavilor „habsburgi” cu scopul

expres ca în această postură să impună de la egal la egal formula federalistă. El dorea ca Serbia ortodoxă să fie egală cu Croația și Slovenia catolice deoarece mentalitățile slavilor catolici, inclusiv a celor din Dalmația, fiind în strânsă comunitate artistică, morală și intelectuală cu austriei, italienii și ungurii, erau de tip occidental, pe când sârbii, pe jumătate civilizați (zicea liderul croat), erau „hibrizi balcanici”, rezultați din amestecul slavilor cu turcii. Dar și printre sârbii orientali și „hibrizi” au existat diplomați obiectivi, cuminți și moderați de genul lui Mihajlović, care a servit cu strălucire interesele iugoslave în SUA și nutrea față de slavii catolici din Monarhie sentimente de respect real și de fraternitate adevărată. Marele învățat și democrat britanic, Wickham Steed, care gândea la fel, a ținut mult la Mihajlović. Într-o convorbire cu Pašić îi respinge toate argumentele pentru impunerea ideii mari sârbe, îl acuză că are o atitudine și comportament de pașă, respinsă demult în statele democratice europene și în SUA, și îi reproșează că l-a destituit pe Mihajlović, somându-l să nu procedeze la fel cu Iovanović, ministrul sârb de la Londra, adept și el al unei federații democratice. Pašić i-a replicat, neimpresionat și imperturbabil, că l-a

destituit pe Mihajlović pentru nesupunere, și ca să demonstreze cine este adevăratul stăpân, îl va demite și pe Iovanović dacă nu-i va executa ordinele. Sub presiunea Marilor Aliați s-a ajuns totuși la Declarația de la Geneva, din 9 noiembrie 1918, care stabilea în sens democratic structura statului iugoslav, acceptată și de Pašić, dar repudiată tot de el în scurt timp, folosindu-se de faptul că acasă ocupația italiană, ce dorea să includă noi teritorii față de cele stipulate în Acordul de la Londra din 1915, amenință interesele și integritatea iugoslavă. Statul iugoslav de la Zagreb, de scurtă durată, votează la 1 decembrie 1918 Unirea cu Serbia pe baze unitare pentru a rezista Italiei în cadrul Regatului Sârbo-Croato-Sloven, unde intră și Muntenegru. La 5 decembrie 1918 izbucnesc conflicte între croați și soldații sârbi, la Zagreb, iar în mai 1919 Radić înaintează Antantei o Petiție cu 167.667 de semnături care cer independența Croației, și este respinsă. Erau semne care prevesteau că istoria iugoslavă putea deveni istoria cauzelor pierdute dacă nu se puteau stabili bazele unei adevărate federații între egali.

La 5 noiembrie 1918 este eliberată Declarația guvernului american privind recunoașterea unificării

naționale române, care este trimisă la Iași. În Declarație s-a afirmat că guvernul SUA nu este nepăsător față de aspirațiile poporului român din Regat și din afară, că a fost martor al luptelor, suferințelor și sacrificiilor îndurate în lupta contra inamicilor și opresorilor lui. Guvernul american simpatiza hotărât cu aspirațiile și spiritul unității naționale ale românilor de pretutindeni și nu va pregeta ca la timpul potrivit să-și exercite toată influența pentru ca drepturile politice și teritoriale juste ale poporului român să fie obținute și să-i ofere siguranță împotriva oricărei agresiuni străine. Regele Ferdinand i-a mulțumit oficial lui Woodrow Wilson pentru Declarație, l-a destituit pe Marghiloman și l-a numit prim-ministru pe generalul Constantin Coandă, și în noile raporturi de forțe internaționale se reactivează spiritul și exemplul faptelor din 1916-1917. Regele, în noiembrie 1918, reitere comandamentele din 1916 spunând: „Sufletele celor căzuți pe câmpul de onoare vă binecuvântează pentru această ultimă suflare. Privirile credincioșilor aliați sunt îndreptate cu dragoste și încredere spre țara noastră și fiii ei. Camarazii noștri de arme din biruitoarele armate franceză și engleză, care vin în ajutorul nostru, cunosc vitejia

voastră de la Oituz, Mărăști și Mărășești. Arătați-le că timpul de așteptare n-a putut să slăbească brațul ostașului român. Frații noștri din Bucovina și Ardeal vă cheamă pentru această ultimă luptă ca, prin avântul vostru, să le aduceți eliberarea de sub jugul străin". Cernăuțiul a fost ocupat de ucrainieni, dar eliberat de ostașii conduși de generalul Iacob Zadic, după care la 15/28 noiembrie 1918 este votată Unirea Bucovinei cu România. Victor Antonescu, fost ministru al României de la Paris, survolează cu un avion francez de la Salonic Balcanii și teritoriul ocupat de Centrali, pentru a putea aduce lui Brătianu mesajul personal al lui Clemenceau: „Fiți gata, Berthelot sosește". Berthelot trimite la Iași pe Robert de Flers pentru întocmirea planurilor de mobilizare și cooperare, sau mai precis re Cooperare cu Antanta, care erau deja gata elaborate de generalul Prezan. Românii transilvăneni solicită ajutorul militar al guvernului regal de la Iași, unde Consiliul Național Român de la Arad îi trimite pe părintele N. Bălan și pe căpitanul N. Precup pentru coordonarea acțiunilor, iar Brătianu l-a trimis pe profesorul Ralița în același scop. Brătianu și-a sfătuit conaționalii ca în clipa mult așteptatei Uniri a tuturor

românilor, viitoarea Adunare să se bazeze în lucrările și hotărârile sale pe principiile cele mai democratice din Europa și le-a promis că România își va trimite din nou trupele spre vest. Brătianu i-a îndemnat pe frații din Transilvania să se unească strâns și hotărât în jurul Regelui și prin el acționând ca o singură ființă, să intre toți în marele stat român.

Ziua de 18 noiembrie/1 decembrie 1918, zi de fericită coincidență, are o dublă semnificație și anume: intrarea Dinastiei, a Guvernului și Armatei Regale Române la București, de unde s-a declarat și a pornit în 1916 Războiul de Eliberare și de Întregire Națională și votul Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia pentru Unirea Transilvaniei cu România. Acesta s-a exprimat în prezența a peste 100.000 de români pe baza principiului autodeterminării naționale reale și reprezentative, în numele voinței majorității locuitorilor. Aici s-au respectat principiile electorale democratice în alegerea de către popor și numirea deputaților oficiali de instituțiile române (I.228), mandatați să voteze unirea și, odată cu ea, realizarea celei de a III-a faze a constituirii statului tuturor românilor. Respectul față de naționalități era inserat la

Punctul III și trecut printre „principiile fundamentale” la alcătuirea statului român prin formula „deplina libertate națională pentru toate popoarele conlocuitoare”. Libertate confesională, regim democratic prin vot universal, libertatea presei, de asociere și întrunire, reformă agrară radicală, o legislație modernă pentru muncitorime, dovedeau și ele opțiunile delegaților și ale participanților. Dorința lor ca într-o comunitate a națiunilor libere, înființată de Congresul de Pace apropiat, să se asigure dreptate, siguranță și libertate pentru toate națiunile mari și mici, și să se elimine războiul ca mijloc de reglementare în relațiile internaționale, dovedeau că românii cunoșteau și erau pătrunși de justețea principiilor wilsoniene. Românii transilvăneni salutau pe frații lor ce i-au întrecut în Unirea cu Țara, și își exprimau recunoștința pentru memoria ostașilor ce au murit pentru libertatea și unitatea națiunii române și față de Puterile Aliate care „au scăpat civilizația de ghearele barbariei”. O autonomie provizorie până la întrunirea Constituantei României Mari și instituirea Marelui Sfat Național erau menite să rezolve o parte din treburile curente până la preluarea tuturor atribuțiilor de către noul stat.

Suveranul a subliniat că a fost și a rămas credincios neamului și hotărârii cruciale din 1916, care a deschis drumul prin lupte și jertfe grele pentru exprimarea voturilor din 1918. Luptele și jertfele ostașilor ilustrează deviza „per aspera ad astra” prin însuși faptul că au făcut dintr-un Regat Mic un Regat Mare. În timpul Războiului, Regele a înțeles mai adânc dimensiunile și capacitățile reale ale poporului român, i-a simțit puterea de rezistență în toată dimensiunea și splendoarea ei, care explică nu numai evenimentele de atunci, dar și păstrarea limbii și ființei de-a lungul unui timp istoric încărcat de soartă cu multe vicisitudini. Suveranul și-a întărit convingerea că talpa țării, țăranul român în uniformă militară și în luptă dârză și grea pentru viitorul neamului său, are dreptul inalienabil la o deosebită sollicitudine și împrăștierea lui este răsplata binemeritată a jertfelor depuse de el pe altarul României. Convins că și-a făcut datoria față de Dumnezeu și față de poporul său, Regele salută cu bucurie sosirea zilei în care toți românii culegeau roadele încrederii în ei înșiși și în trăinicia neamului deoarece idealurile vechi au devenit fapte împlinite. România mamă și-a strâns copiii la sânul ei, Basarabia și Bucovina au venit

la casa părintească și tocmai în acea zi fericită de 1 Decembrie, când el și guvernul au reintrat în Capitala Regatului, Transilvania vota și ea Unirea cu țara. În aceste momente fericite, Regele a cerut îngăduința să-și exprime prinosul de recunoștință poporului român și bărbaților de stat ce l-au ajutat pe el și țara întregă în măreața operă de îndeplinire a visului tuturor românilor. Sufletele și puterile unite trebuiau închinare binelui obștesc, viitorul să se întemeieze pe baze democratice și sănătoase pentru ca poporul să se bucure de un viitor strălucit la care are tot dreptul să aspire.

Dar, la 22 decembrie 1918 vin la Cluj 44.000 de unguri care în numele unei minorități de 1.661.805 de conaționali, neagă votul de la Alba-Iulia, rostit în numele unei majorități de 2.830.040 de români, și își exprimă dorința să rămână în Ungaria. Sașii, întruniți la Mediaș, în ianuarie 1919, și șvabii la Timișoara în august 1919, au recunoscut însă Unirea, ca și evreii din România. Evreii din Transilvania au declarat că așteaptă decizia Conferinței de Pace, pe care o vor recunoaște necondiționat. În spatele liniei de demarcație stabilită de Belgrad, care nu era de fapt menită să traseze frontiere,

autoritățile și ostașii maghiari trec la represalii împotriva românilor, din trenuri militare se trag focuri asupra satelor românești, dar linia se mișcă spre limitele viitoarelor frontiere, ca și în cazul Slovaciei, unde după votul din 28 octombrie guvernul ungar trimisese trei divizii, devenite deja de ocupație și de blocaj a ființei noului stat. După Nota Vyx, maghiarii încearcă cartea roșie, Bela Kun repetându-l pe Károlyi ocupă Slovacia, pe care o bolșevizează, și în colaborare cu Moscova roșie încearcă și distrugerea României Mari. Planul era ca prin atacuri concentrice trupele bolșevice să facă joncțiunea pe Carpați, Ungaria comunistă să recupereze Transilvania, iar Rusia Sovietică Basarabia și Bucovina. Armata Regală Română respinge atacurile repetate ale Rumserodului peste Nistru, unde cade la datorie generalul Sabin Poetaș, ce făcuse minuni de vitejie la Topraisar, Neajlov și Mărășești, dar voturile din 27 martie/9 aprilie și 15/28 noiembrie 1918 rămân valabile. Marele atac ungar bolșevic din iulie este respins în 1919, consolidând votul din 1 decembrie 1918, Budapesta este ocupată și regimul comunist înlăturat, și odată cu el cade definitiv planul ca prin Bela Kun acest

regim sinistru să fie instalat la Viena. În 1919-1920 s-au dat lupte grele pentru menținerea ființei și independența de stat a Letoniei, Estoniei, Lituaniei și Poloniei împotriva acelorași ruși roșii care sunt învinși, dar reușesc să lichideze independența de stat a Ucrainei, Armeniei, Georgiei, ce apelaseră și ele la sprijinul Antantei și al lui Wilson, chemat să patroneze fixarea frontierelor Armeniei și să protejeze independența statelor din zonă. Dar Wilson, „arbitrul suprem” și Antanta erau departe și alții au decis atunci destinul acestor state mici. 200.000 de ostași polonezi ai lui Pilsudski și 6.000 de francezi conduși de generalul Weygand resping atacurile lui Stalin și Tuhacevski la porțile Varșoviei, salvează Polonia și blochează înaintarea bolșevicilor ruși spre Germania și implementarea totalitarismului roșu în această țară. Aceste state din Europa Centrală și Răsăriteană salvându-și independența proprie, au contribuit împreună cu Antanta la stoparea extinderii comunismului pe continent.

Practic vorbind, independența și unitatea statelor naționale din Europa Centrală și Răsăriteană a devenit posibilă și operantă deoarece în acest spațiu controlul

austro-ungar și german a fost înlăturat de Antantă și SUA și de statele aliate, care au deschis drumul și posibilitatea exprimării dorinței de independență și de unitate și apoi, tot prin concurs comun, au fost benefic reprimite atacurile bolșevice ruse și ungare. Sinteza dintre controlul și protecția acestui spațiu exercitat de marile puteri și modele democratice la ele acasă și în Europa Centrală și Răsăriteană și deschiderea și dorința firească de unitate și independență națională a majorității locuitorilor, și-au dat roadele lor în anii 1918-1921. Nicolae Iorga intuiește importanța sintezei în mai 1919 când trăgeau tunurile și la est și la vest pentru menținerea ființei statului, la ședința Academiei Române ce-și serba semicentenarul, unde spunea că idealurile naționale vor fi realizate și implementate în geografia politică nouă deoarece au prins și au ajuns „la cea mai dintâi revizuire rațională a hărții lumii, ca aceea la care se procedează astăzi, sub ocrotirea unor arme biruitoare pentru drept și cu înțeleaptă chibzuire a unor șefi de state și a unor miniștri cari sunt cugetători, scriitori politici, istorici și profesori la Universitate”. Sub cupola sau sinteza mare euro-atlantică, au funcționat sinteze mai

mici, adică războaiele locale proprii ale statelor și națiunilor mici, România (1916-1919), Polonia, Estonia, Lituania, Letonia, Finlanda, Cehoslovacia (1918-1921).

Statele din Europa Centrală și Răsăriteană n-au fost imperialiste, formale prin jafuri și anexiuni de teritorii străine și n-au constituit „copii monstruoși” ai Sistemului de la Versailles, după cum au fost calificate unele din ele de către Moscova roșie între 1921-1939. Imediat după 1918, în Polonia dintr-un total de 27.176.717 oameni, 18.814.239 erau polonezi (69,2%), 3.898.431 erau ucrainieni și ruteni (14,3%), 2.110.448 erau evrei (7,8%), 1.060.237 erau bieloruși (3,9%), 1.059.194 erau germani (3,9%), etc. În Cehoslovacia, în 1921, dintr-un total de 13.613.171 de oameni, 8.760.937 erau cehoslovaci (65,5 I%), 461.849 erau ruteni (3,45%), 3.123.568 erau germani (23,36%), 745.431 erau unguri (5 ,57%), etc. Populația României a crescut de la 7,9 milioane de locuitori în 1915 la 14,7 milioane în 1919, la 18 milioane în 1930 și la 20 milioane în 1939. În 1930 din 18.057.028 de locuitori, 12.981.324 erau români (71,9%), 1.425.507 erau unguri (7,9%), 745.421 erau germani (4,1%), 728.115 erau evrei (4%) și alții reprezentau 12, I%. În Iugoslavia, 74,7% erau sârbi, croați,

muntenegreni și ucrainieni, 8,5% erau sloveni, 3,8% erau albanezi, 4,2% erau germani, 3,9% erau unguri și 1,9% români (231.968 de persoane).

Protecția cea mai însemnată a existenței independente și unității naționale de stat a acestor popoare ar fi fost oferită de Liga Națiunilor, viguroasă, puternică și capabilă să impună respectarea principiilor Covenantului, să anihileze orice agresor în timp util, să evite o nouă conflagrație și să respecte status-quo-ul stabilit la Versailles. Funcționarea unei Ligi de asemenea capacitate și structură presupunea ca ea să funcționeze sub egida și sub îndrumarea triunghiului Washington-Londra-Paris, dar republicanii blochează intrarea SUA în Ligă, lăsând „parohia” mare europeană pradă propriilor și frecventelor convulsii din perioada interbelică. În 1938/9, Cehoslovacia dispare și adevăratul copil monstruos al alianței celor mai sângeroase regimuri totalitare din istoria societăților umane, Tratatul semnat la 23 august 1939 de Ribentrop și Molotov în numele Moscovei comuniste și a Berlinului nazist, duce la declanșarea celui de al Doilea Război Mondial la 1 septembrie 1939, care înseamnă și lichidarea Sistemului de la Versailles în Europa Centrală și

Răsăriteană. Molotov, făcând din adevăr minciună și falsificând conținutul cuvintelor, a declarat în 1939 că se feliicită că, împreună cu nemtii, a distrus acel copil monstruos al Tratatului de la Versailles, care a fost Polonia. O legendă spunea că în antichitate Confucius a fost întrebat ce ar face dacă ar deține puterea de stat. Filosoful a răspuns că ar începe cu a da cuvintelor sensul lor real. Ori bolșevicii au început cu a nega sensul real al cuvintelor și al principiilor proclamate (autodeterminare, pământ pentru țărani, pace fără anexiuni etc.) Polonia este lichidată a patra oară în istoria zonală europeană și internațională, cea mai mare parte revenind lui Hitler, și partea orientală lui Stalin, care atacă și Finlanda în 1939-1940, ocupându-i teritoriul sudic, URSS-ul fiind exclusă atunci din Ligă ca stat agresor. În 1940 Letonia, Estonia, Lituania, Basarabia, Bucovina de Nord, Herța, sunt anexate de URSS, Transilvania de Nord este ocupată de Ungaria, unele teritorii cehoslovace și iugoslave intră tot sub ocupație ungară în 1938-1941. Statele revizioniste mici se folosesc de Pactul Ribentrop-Molotov, revizionist și el, pentru a-și recâștiga unele din teritoriile deținute înainte de 1918. Dar de acest pact au profitat și unele națiuni care au fost nemulțumite în cadrul

stalelor create la 1918, ca de pildă slovacii și croații, care și-au creat state independente proprii. Germania anexează în 1938 Austria și regiunea sudetă a Cehiei, pe care o încadra ulterior în Protectoratul Boemiei și Moraviei.

În anul 1918 austriecii au încercat să evite „Pacea lui Clemenceau” cu „Pacea lui Wilson”, cerându-i președintelui american să sprijine autodeterminarea și pentru ei, ca și pentru celelalte națiuni ce s-au pronunțat pentru acest principiu și au fost aprobate de Casa Albă, și au votat Unirea cu Germania, devenite amândouă republici. Franța, dar și Anglia, sceptice în reușita proiectului lui Wilson privind implicarea SUA într-o Ligă puternică și eficace capabilă să apere pacea și status quo-ul, nu acceptă unirea a 6 milioane de austrieci și 3 milioane de germani sudeți cu Germania, care ar fi devenit astfel automat tot atât de puternică în 1918-1920, când era învinsă ca și în 1914, când a contribuit la declanșarea Primului Război Mondial. Nici măcar Italia nu este de acord în acei ani cu aplicarea principiului autodeterminării de către austrieci și cu formarea unității germane, deoarece prefera la graniță un stat german mic și nu unul mare și puternic. Wilson a insistat ca în cazul unei evoluții internaționale democratice

pașnice Unirea Austriei cu Germania să se efectueze sub controlul Ligii Națiunilor. Dar în Europa lucrurile au evoluat antidemocratic după 1933, până când Pactul Ribentrop-Molotov contribuie direct la declanșarea celui de Al Doilea Război Mondial, după ce Unirea Austriei cu Germania se face prin cucerirea ei de către Berlin (Anschluss), ceea ce Versailles-ul a interzis și nu prin Liga părăsită de Berlin de câțiva ani. Între 1939-1941, după ce URSS cucerește unele teritorii orientale și Hitler supune și cucerește multe state occidentale, Europa este de fapt tiranizată, asiatică și deeuropenizată de comuniști și de naziști.

O parte din Sistemul de la Versailles este repusă în funcțiune după al doilea război mondial prin reconstituirile în forme ajustate de Moscova, și favorabile ei, ale Poloniei, Cehoslovaciei și Iugoslaviei. Stalin rămâne cu teritoriile poloneze din 1939, oferind Poloniei teritorii bogate economic în vest, de unde sunt expulzați peste 6 milioane de germani și sunt colonizați polonezii din URSS. Din Cehoslovacia sunt expulzați peste 3 milioane de germani sudeți, dar teritoriile rutene sunt încadrate în URSS, Germania este divizată în două, unitatea ei

națională lăsată în ființă în 1918 este distrusă și din Europa Centrală și Răsăriteană dispar milioane de germani. În 1937 în Cehoslovacia trăiau 3.230.000 de germani, în 1950 au rămas 200.000, în Polonia 741.000 la 100.000, în Danzig (Gdansk), fost oraș liber la Versailles au dispărut toți cei 350.000 de germani, în România, 720.000 la 380.000, în Iugoslavia 575.000 la 55.000, în Ungaria 530.000 la 150.000. Dacă în Europa de Est și de Sud-Est în 1937 trăiau 6.600.000 de germani, în 1950 au rămas doar 1.099.000, iar Germania a pierdut 21% din teritoriul recunoscut la Versailles, care a lăsat neatinsă partea bună a operei bismarckiene de unificare națională. Deci soarta Germaniei și a germanilor din acest spațiu la anii 1918-1920 nu a fost atât de crudă cum au cântat-o și o cântă unele „vrăbii”.

Pactul Ribentrop-Molotov reiterează într-un fel spiritul de colaborare din 1917-1922, dintre Germania imperială și Germania Republicii de la Weimar și Rusia Sovietică. În primul caz, din 1917-1918, Berlinul imperial alimentează prin celebrul dar de sinistră memorie „canal roșu” aducerea la putere a bolșevicilor pentru a încheia pacea separată și a se năpusti asupra Antantei pe frontul

de vest iar în al doilea, din 1922, prin Tratatul de la Rapallo deschide perspectiva alianței dintre cele două mari puteri una exclusă și alta înfrântă la Sistemul de la Versailles. Căzute între Scylla rusească roșie și Carybda germană brună, între 1939-1941, popoarele din Europa Centrală și Răsăriteană suferă lovituri cumplite și sunt împinse înapoi în tenebrele și suferințele unei istorii dramatice de care au avut parte în trecutul nu prea îndepărtat. Aducerea la putere de către imperialiștii germani ai lui Wilhelm al II-lea și a guvernului său a rușilor bolșevici în 1917 s-a dovedit a fi în perspectiva timpului o conspirație extrem de periculoasă în istorie, cu consecințe adânci și nebănuite, cel puțin la început, pentru soarta Europei Centrale și Răsăritene. Împins pe scena istoriei de Berlin, regimul bolșevic, atacat și trădat de prietenul brun în 1941 și urcat fără voia lui în căruța coaliției marilor puteri democratice, semnează cu mâini mincinoase principiile democratice ale Cartei Atlantice, pe care le încalcă după 1945, instituind după modelul Moscovei regimul totalitarist comunist până dincolo de Oder-Neisse.

În spațiul Europei Centrale și Răsăritene controlat

de Armata Roșie și regimurile instaurate de ea fie că era vorba de micile state învingătoare, fie învinse, apar deportări de mase, execuții, frică și teroare, care anihilează democrația, înlătură societatea civilă și pluripartidismul, lichidează proprietățile a zeci de milioane de țărani și meseriași destoinici. În acest spațiu părinții României Mari, ai independenței Poloniei, Letoniei, Lituaniei, Cehoslovaciei interbelice, cunosc o soartă tragică sfârșindu-și zilele în închisori sau în fața plutoanelor de execuție. Social-democrații Jumanca și Flueraș, național-țărăniștii Maniu și Mihalache, istoricul Gheorghe Brătianu, fiul lui Ionel Brătianu, cu rol însemnat în făurirea României Mari din 1918, nepot al lui Ion Brătianu, unul din artizanii Independenței de Stat a României și completării ei cu Dobrogea, Delta Dunării, Insula Șerpilor la 1877/8, Dinu Brătianu în vârstă de peste 80 de ani, generalul Iacob Zadic în vârstă de aproape 100 de ani, și mulți alții, au parte de acest destin nefericit. Fiul lui Thomas Masaryk, Ian Masaryk, este aruncat pe fereastra cabinetului său ministerial de la Praga, mulți democrați cehi, polonezi, baltici, sunt arestați, deportați și executați. Asemenea fenomene se repetă și la bulgari, unguri și la germanii estici

necomuniști.

În contra-partidă Anul 1918, privit în perspectiva istorică a genezei ideii europene, i-a creat un climat favorabil deoarece a pus în ființă acea liră armonioasă a Europei, formată din toate coardele ei, deci din toate statele europene independente și unitare până la Nistru. Acum se termină cu ideologiile și clasificările vechi, din secolul al XIX-lea, că unele popoare sunt numai popoare de țărani, cu culturi minore, incapabile să se autoguverneze, iar altele sunt politice, posedă culturi majore și tradiții veridice de stat, sunt menite să dețină veșnic toate teritoriile și popoarele cucerite de strămoșii lor. Tarele trecutului sunt sau par depășite și se instituie într-o Europă democratică după 1918 principiul existenței și funcționării unor state independente în principiu egale și membre ale Societății Națiunilor. În Europa anilor imediat următori Versailles-ului se răspândesc principiile pan-europene ale lui Richard Coudenhove-Kalergi, în 1926, la Viena, are loc Congresul Pan-Europa, Germania intră în Ligă, germanul Stresemann se apropie de francezul Briand, care la 5 septembrie 1929, de la tribuna Adunării Generale a Ligii Națiunilor a lansat planul său de înființare a unei

Federații a Statelor Europene. Criza economică, regimul hitlerist, acțiunile și presiunile de tot felul și în toate direcțiile ale revizioniștilor, au blocat însă procesul ce continuă în perioada postbelică și se realizează pe etape la început în vestul Europei și mai apoi după căderea imperiului diavolului roșu moscovit și a comunismului, și în Europa Centrală și Răsăriteană emancipată de comunism. Spiritul de la Versailles și respectul față de unitatea germană de la 1918, renaște după căderea zidului Berlinului, odată cu reunificarea Germaniei, când Willy Brandt, fericit și mulțumit, a putut să exclame „Ceea ce aparține întregului crește și se dezvoltă acum împreună”, ca țară ce-și continuă în noua structură destinul ei de membră a Europei Unite. Românii însă nu pot să spună, după model german, că ceea ce a fost un întreg la 1918, crește și se dezvoltă din nou împreună după 1991, deoarece la Prut, podul de flori n-a devenit pod de piatră, Prutul rămâne al doilea Milcov și românii nu vor sau nu pot să-l soarbă pentru a realiza unitatea de stat de la 1918.

Spiritul Anului 1918 nu este distrus nici de destrămările Cehoslovaciei și Iugoslaviei după 1991. Și în aceste cazuri a operat principiul autodeterminării

naționale deoarece slovacii, croatii, slovenii erau majoritari în țările lor, aveau dreptul să se desprindă de vechile state în care s-au simțit neglijați sau oprimați și să-și întemeieze state proprii, unii pe cale pașnică, alții prin război. Dar noi credem că în pofida oricăror limitări, Anul 1918 își trimite mesajul său puternic înnoitor și prin revigorarea statelor independente Lituania, Estonia, Letonia, Ucraina, Armenia, Georgia, Azerbaidjan, Tadjkistan, ceea ce înseamnă că dorința de libertate a popoarelor n-a dispărut de pe fața pământului, ci s-a reafirmat cu tărie atunci când exprimarea și aplicarea ei în practică a devenit permisivă pe masa de operație a istoriei prin decesul și dispariția, sperăm ireversibilă, a imperiului roșu de la Răsărit. Esențial este faptul că destinele majorității statelor din Europa Centrală și Răsăriteană au intrat sub cupola democrației și a Europei Unite și sunt strâns legate de cele ale statelor occidentale fondatoare și de colaborarea cu SUA în cadrul NATO și al ONU, în încercările comune de a avea sau conserva o lume pentru pace și democrație. În Europa Unită Austria, Ungaria, România, ca și celelalte state componente sunt împreună, au destine comune în cadrul ei, ce-și vor găsi împlinirea prin adoptarea unei viitoare

constituții europene, întărirea și modernizarea instituțiilor ce-i îndrumă și aplică activitățile și pașii pe continent și pe plan global.

BIBLIOGRAFIE

Mamatei Victor S., *The United States and East Central Europe: 1914 – 1918. A Study in Wilsonian Diplomacy and Propaganda*, Princetown, Princeton University Press, 1957.

Margaret MacMillan, *Peacemakers. The Paris Conference of 1919 and Its Attempt to End War*, London, 2002.

Masaryk Thomas, *La resurrection d'un Etat. Souvenir et reflections. 1914-1918*, Paris, 1930.

David Smith, Artis Pabriks, Aldis Pursand, Thomas Lane, *The Baltic States: Estonia, Latvia and Lithuania*, London and New York, 2002.

Banac Ivo, *The National Question in Yugoslavia. Origins, History, Politics*, Cornell University Press, Ithaca and London, 1984.

Pavel Teodor, *Între Rusia țarilor și Germania wilhelmiană*, Cluj-Napoca, 1996.

Iutikkala Eino, Prinen Kauko, *Histoire de la Finlande*, Traduit du finnois par Claude Sylvain, Neuchetel, 1978.

La fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture géopolitique européenne, sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presse Universitaires de Cluj, 2000.

Gheorghe Iancu, George Cipăianu, *La consolidation de l'union de la Transylvanie et de la Roumanie (1918-1919)*, Temoignages français, Bucarest, 1990.

Heller Michel, Nekrich Aleksandr, *L'utopie au pouvoir. Histoire de l'URSS de 1917 a nos jours* traduit du russe par Vladimir Berelovich et Anne Goldegy-Faucard, nouvelle edition augmentée, Paris, 1985.

Dumitru Suciu, *Monarhia și făurirea României Mari (1866-1918)*, București, 1996.

Idem, *Anul 1918 în Europa Centrală și Răsăriteană. Evoluția ideii de Europă Unită. Perspectivă și retrospectivă istorică*, Cluj-Napoca, 2003.

Idem, *Evoluția ideii de Europă Unită*, București, 2007.

Rothschild Joseph, *East Central Europe between the Two World Wars*, Seattle, University of Washington Press, 1974.

Taylor A. J. P., *The struggle for mastery in Europe, 1848-1918*, Oxford at the Clarendon Press, 1954.

**L'Année 1918 en Europe Centrale et de l'Est et les
Unions de la Bessarabie, de la Bucovine et de la
Transylvanie avec la Roumanie. Regards
comparatives, perspective et rétrospective
historique (Résumé)**

L' Année 1918 en Europe Centrale et de l'Est et le Système de Versailles en Europe Centrale et de l' Est a achevé les questionnes nationales du XIX-ième siècle, a solutionné par l'impact et l'application du principe de l'autodétermination et par les Guerres des Affranchissement et des Complètement Nationales les désirs des populations majoritaires de bâtir des Etats indépendants et unitaires ou de parachever les unités nationales partiellement réalisé au XIX-ième siècle. En Europe Centrale et de l'Est a apparu une nouvelle géographie politique et un nouveau et tout à fait démocratique système d'établissement des frontières des États basé sur les votes des habitants majoritaires qui a inclus 115 millions des européennes dont 24 millions ont

été des minoritaires. Les rapports entre les majoritaires et les minoritaires a été généralement de 1 à 5, avec quelques variations dans le cas de la Pologne et de la Tchécoslovaquie de 1 à 3 et de la Roumanie de 1 à 4. C'est ainsi que la géographie politique et étatique de l'Europe Centrale et Orientale a été harmonisée en 1918 avec celle de l'Europe Occidentale où des États unitaires et centralisés ont fonctionné depuis des siècles ou celle de l'Europe Centrale de l'ouest où les Italiens et les Allemands ont réalisé leurs unités étatiques dans la deuxième moitié du XIX-ième siècle. Les attaques bolcheviques russes et hongroises déclanchés entre 1918-1921 ont menacé l'intégrité territoriale de la Finlande, de la Roumanie, de la Tchécoslovaquie, de la Pologne et des Pays Baltes et les votes exprimés en 1918 pour leurs indépendance ont été grièvement mise en danger. C'est ainsi que pour ces États la Première Guerre Mondiale n'était pas fini en 1918 et ils ont été obligé, aidé par l'Antante, de défendre de nouveau par guerres nationales les votes de 1918, l'existence, l'indépendance et l'intégrité territoriale de leurs pays, qui ont été reconnus comme telles par les Traités du Système de Versailles et sont devenus membres de la Ligue des

Nations. C'est ainsi que les votes des 27 Mars/9 Avril, 15/28 Novembre et 18 Novembre/1 Décembre 1918 et les Unions de la Bessarabie, de la Bucovine et de la Transylvanie ont été sauvés en 1918 et les guerres roumaine et tchécoslovaque contre les bolcheviques russes et hongrois, comme celles de la Finlande, de la Pologne et des Pays Baltes contre Moscou rouge ont contribué à stopper l'expansion du communisme en Europe entre 1918-1921. Les événements se sont déroulés sous la protection de la coupole euro-atlantique formé par l'Antante et sont État associé, les États Unies d'Amérique, victorieuse contre les Puissances Centrales. Même la possibilité de convoquer et de tenir les Assemblées Nationales qui ont exprimé les votes de 1918 a été assuré par la destruction du contrôle allemand et austro-hongrois sur l'espace de l'Europe Centrale et de l'Est qui a été réalisé en première ligne par cette victoire des Puissances démocratiques qui ont soutenu le vrai principe de selfgouvernement opéré par les majorités et non par les minorités nationales. L'historien Nicolae Iorga a affirmé que pour la première fois en histoire, la révision rationnelle de la carte politique de l'Europe Centrale et de l'Est est devenue possible par la

victoire des Armées de l' Antante et des États Unies et a été opéré sur le terrain par des chefs des États et des ministres qui sont penseurs, écrivains politiques, historiens et professeurs universitaires.

Les intérêts des minorités nationales ont été protégés par les nouveaux États issus en 1918 et garantis par les Traités des minorités qui ont été signés à la Conférence de la Paix à Paris. Des voix slovaques minoritaires en comparaison avec leurs conationaux qui ont voté à l'Assemblée Nationale de Turcsansky Sviaty Martin l'Union de la Slovaquie avec les Pays de la Couronne du Saint Venceslav de la Bohémie, la Moravie et la Silésie dans les cadres de la Tchécoslovaquie, ont demandé à la Conférence l'organisation d'un référendum et la reconnaissance d'une autonomie très puissante pour la Slovaquie dans la nouvelle République, mais leurs pétition a été repoussé. Quelques slovaques ont pensé de voter l'Union seulement pour 10 années mais la proposition a été repoussée à l'Assemblé de Turcsansky Sviaty Martin. La pétition du croate Stjepan Radič qui mécontent à l'égard de la politique centraliste de Beograd destructrice en ce qui concerne la fonctionnement d'une vraie fédération fraternel et

égalitaire entre les Serbes orthodoxes et les Croates et les Slovènes catholiques a prétendu l'indépendance de la Croatie a été aussi repoussé par la Conférence de Paix.

Les Grandes Puissances européennes ont repoussé l'Union de l'Autriche et des Allemands sudètes avec l'Allemagne par peur que la complétion de la population avec 9 millions d'habitants en plus était de nature de renverser de nouveau l'équilibre du pouvoir en faveur du Berlin. Mais Woodrow Wilson a insisté que l'Union de l'Autriche avec l'Allemagne doive être possible sous le contrôle de la Ligue des Nations ayant en vue une évolution démocratique de l'Europe. Mais l'Anschluss a été interdit.

Mais l'entrée des États Unies d'Amérique dans la Ligue des Nations proposé et soutenue ardemment par le Président démocrate Woodrow Wilson en vertu du principe qu'il faut bâtir et sauver un monde plus sûr pour la démocratie et la paix, a été bloqué par le Sénat avec une majorité républicaine et l'Europe et la Ligue, sans la présence et l'aide directe et efficace des États Unies ont resté comme des paroisses immenses laissés proie à leurs convulsions et faiblesses. Quand-même, avant la crise mondiale de 1929-1933, les européennes ont envisagé et

ont proposé au Congrès de Vienne, en 1926, et à la Ligue des Nations en 1929, par la voix d'Aristide Briand, d'édifier une Europe Unie. L'évolution démocratique de l'Europe dans la période d'entre les deux guerres mondiales a échoué, en 1938-1939 la Tchécoslovaquie a été détruite et l'alliance abominable entre le Berlin brun et le Moscou rouge, réalisé par le Traité Ribbentrop-Molotov, a déclenché directement la Deuxième Guerre Mondiale. Les votes de 1918 et le Système de Versailles en Europe Centrale et de l'Est ont été presque totalement détruit, la Pologne a disparu pour la quatrième fois dans l'histoire, partagée entre Hitler et Staline, l'URSS a attaqué la petite Finlande et a été exclue de la Ligue comme État agresseur en 1939, en 1940 a annexé la Bessarabie, la Bucovine du Nord, le territoire de Hertza, les Pays Baltes. L'Allemagne a vaincu la France et a occupé presque toute l'Europe Occidentale. Entre 1939-1941, les coups des régimes totalitaires nazie et bolchevique ont tyrannisé et asiatisé l'Europe ou la démocratie semblait à être perdue pour toujours. Les petits pays perdants dans la Première Guerre Mondiale et révisionnistes ont profité, l'Hongrie a obtenu des territoires tchécoslovaques, yougoslaves et roumaines

(la Transylvanie du Nord), comme la Bulgarie a annexé le Quadrilatère (le Sud de Dobroudja) et quelques territoires grecques et yougoslaves. Dans cette époque ont apparu les États indépendants de la Croatie et de la Slovaquie bâtis par les Croates et les Slovaques qui n'ont pas été contents avec leurs conditions d'existence et d'évolution politique dans la période d'entre les deux guerres.

L'attaque de l'Allemagne nazie en 1941 contre son allié de 1939, l'URSS a mis Moscou dans le camp des Nations Unies contre l'axe Rome-Berlin-Tokio et les dirigeants russes communistes ont signé avec des mains trompeuses les principes démocratiques de la Charte Atlantique, grossièrement violés après 1945 dans les Pays occupés par l'Armée Rouge, où le Moscou de Staline a introduit par force et terreur des régimes totalitaires communistes jusqu'au delà d'Oder-Neisse.

Du point de vue du droit international, les Traités de Paris de 1947 ont refait partiellement le Système de Versailles avec des arrangements territoriaux en faveur de l'URSS qui a resté avec toutes les annexions faites en 1939-1940, en recevant en plus autres territoires en Europe ou en Asie. La Pologne, d'où ont été expulsés 6 millions

d'Allemands déplacé envers l'Ouest est refaite comme État vainqueur qui partage avec Moscou la Prusse Orientale, la Tchécoslovaquie d'où sont expulsé 3.100.000 d'Allemands sudètes est État victorieux, qui cède des territoires ruthènes à l'URSS et la Yougoslavie est aussi État victorieux. Si dans l'Europe de l'Est et de Sud-Est en 1937 ont vécu 6.600.000 d'Allemands, en 1950 ont resté seulement 1.099.000 et l'Allemagne a perdu 21% de son territoire reconnu à Versailles qui a laissé intact l'Unité nationale allemande. Ça signifie que le sort de l'Allemagne et des Allemands qui ont habité cet espace européen dans les années 1918-1920 n'était pas tellement cruelle comme on disait quelques historiens. Les expulsions en masse des Allemands après la Première Guerre Mondiale a été impensable et impossible.

Les Pays Baltes restent encadrés et annexés par l'URSS mais les États Unies n'ont reconnu jamais cette annexion comme juste et valable, ni même en 1975, après Helsinki. La Roumanie vaincue a resté sans Bessarabie, la Bucovine de Nord, le territoire Herța et la Dobroudja du Sud, laissé à la Bulgarie, elle-aussi vaincue, mais a reçu la Transylvanie du Nord, pour sa contribution d'après 23

Août 1944 à la victoire contre l'Allemagne et ses alliés. Mais les États de l'Europe Centrale et de l'Est, vaincus ou victorieux, ont été tous plutôt vaincus parce que Staline, qui comme bourreau et non parent des peuples a resté le seule Hitler depuis 1945, a détruit leurs vrais indépendance et liberté nationale et les avait soumis à l'omnipotence du Moscou rouge.

Les hommes politiques non-communistes de 1918, les partis démocratiques et les sociétés civiles ont été détruits en Europe Centrale et de l'Est, mais la démocratie a survécu en Europe Occidentale, avec l'aide des États Unies et les Pays démocratiques d'ici ont réalisés en étapes l'Union Européenne. L'écroulement en 1991 de l'Empire du diable rouge, qui a été l'URSS, est comparable avec l'effondrement des Empires Russe, Ottomane et de l'Autriche-Hongrie en 1918 et l'esprit de cette année, le désir des peuples de devenir libres dans leurs États indépendants est clairement exprimé par la proclamation de l'indépendance des Pays Baltes, de l'Ukraine, de la Géorgie, l'Arménie etc. Après la chute du mur de Berlin l'unité nationale de l'Allemagne, laissé et resté intacte en 1919 à Versailles, détruite en 1948/9 est renouvelé et Willy Brand a été heureux que son

pays, qui a formé un entier de maintenant évolue et se développe de nouveau conjointement et l'Est de l'Allemagne unifié avec l'Allemagne Fédérale est introduite en même temps dans l'Europe Unie. Mais les Roumains n'ont pas pu ou n'ont pas voulu d'actionner sur le model allemand et l'unité nationale roumaine à l'Est, réalisée en 1918 n'est pas achevée en dépit du fait que le Traité Ribbentrop-Molotov a été déclaré nul et non avenu. Un autre principe de l'Année 1918, celui de selfgovernement ou autodétermination national a fonctionné même dans le cas des démembrements de la Tchecoslovaquie et de la Yougoslavie, parce que les Slovaques et les croates, majoritaires dans leurs pays et mécontents, ont eu le droit de se séparer par référendum ou par la guerre de vieux Etats et de proclamer leur indépendance. On peut dire que 1918 est une Année qui ne commence et ne s'achève pas alors, c'est à dire en 1918, justement et simplement, parce qu'elle représente le nœud gordien de la synthèse des XIX-ième et de XX-ième siècles en ce qui concerne tous les événements majeurs des mouvements pour la liberté et de l'unité nationale des peuples de l'Europe Centrale et de l'Est avec des sérieux retentissements jusqu'à nos jours.

Essentiel est le fait que les destins des États de l'Europe Centrale et de l'Est sont liés et ont fait leurs entrées sous la coupole de la démocratie et de l'Europe Unie et sont étroitement attachés aux ceux des États Occidentaux fondateurs et à la collaboration avec les États Unies dans les cadres des NATO et ONU, ayant le but d'avoir ou de conserver un monde meilleur et plus puissant pour la paix et la démocratie. Dans l'Europe Unie l'Autriche, l'Hongrie, la Roumanie, comme les autres États membres constituent de pair les unes avec les autres, ont un but commun et nous espérons que le sentiment européen prendra consistance par la future constitution, la solidification et la modernisation des institutions communes qui auront mettre dans le droit chemin ses activités sur le continent ou dans le monde.

CUPRINS

Crâmpeie din simbolistica Clujului (1848) – vremuri de demult -	7
Din simbolistica Clujului – vremuri de azi și de demult ..	32
Anul 1918 în Europa Centrală și Răsăriteană și Unirile Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu România. Priviri comparative, perspectivă și retrospectivă istorică	95
L'Année 1918 en Europe Centrale et de l'Est et les Unions de la Bessarabie, de la Bucovine et de la Transylvanie avec la Roumanie. Regards comparatives, perspective et rétrospective historique (Résumé)	150

Dumitru Suciu, cercetător științific principal la Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca, laureat al Premiului „Nicolae Iorga” al Academiei Române s-a născut în comuna Pecica, județul Arad, la 6 martie 1944.

În lucrările și studiile de specialitate, Dr. Dumitru Suciu a analizat evoluția programatică și tactică a mișcării naționale a românilor din Transilvania, în comparație cu luptele duse de celelalte națiuni negermane și nemaghiare din monarhia habsburgică, a insistat asupra programelor de federalizare sau „elvetizare” etc., dar care au fost stopate și zădărnicate de dualism.

A publicat *From the Union of the Principalities to the Creation of the Greater Romania. 1859-1918* (1993), *Monarhia și făurirea României Mari*, (1997), *Antecedentele dualismului austro-ungar și lupta națională a românilor din Transilvania. 1848-1867* (2000), *Anul 1918 în Europa Centrală și Răsăriteană. Evoluția ideii de Europă unită. Perspectivă și retrospectivă istorică*, Cluj-Napoca, 2003, *Evoluția ideii de Europă unită*, București, 2007, precum și numeroase studii în română, engleză și franceză. Este coautor la *Românii din Transilvania împotriva dualismului austro-ungar* (1978), *Documente privind mișcarea națională a românilor din Transilvania, I, 1849-1851* (1996), *Istoria României. Transilvania, I-II* (1997-1999) și la tomurile *George Bariț și contemporanii săi*, vol. III-IV (1976-1981) și vol. IX (1993).

ISBN 978-973-8116-10-8